

2023-02

þý § ± Á ± ° Ä . Á 1 Ñ Ä 1 ° ¬ Ä ¿ Å µ ½ ± » » ± °
þý Ä ¿ Å Á 1 Ñ ¼ ¿ Í . œ µ » - Ä . À µ Á - À Ä É Á

þý ” ® ¼ ¿ Å , ‘ » - ¾ ± ½ ´ Á ¿ Å

þý œ µ Ä ± Ä Ä Å Ç 1 ± ° ì Á ì³ Á ± ¼ ¼ ± ” 1 ¿ ° . Ä · Å ¨ ¿ Å Á 1 Ñ Ä 1 ° î ½ • À 1 Ç µ 1 Á ® Ä µ É ½ , £ Ç ¿ » ®
þý • À 1 Ñ Ä · ¼ î ½ ° ± 1 ” 1 ¿ ° . Ä · Å , ± ½ µ À 1 Ñ Ä ® ¼ 1 ¿ • µ ¬ À ¿ » 1 Å ¬ Æ ¿ Å

<http://hdl.handle.net/11728/12461>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΣΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

**ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΤΗΣ
ΦΛΩΡΙΝΑΣ**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην διοίκηση τουριστικών
επιχειρήσεων στο πανεπιστήμιο Νεάπολις**

ΔΗΜΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΜΑΪΟΣ 2023

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Δήμου Αλέξανδρος 2023

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Ή ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού. Μελέτη περίπτωσης της Φλώρινας, αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο/Η Δηλών /σα

ΠΕΡΙΟΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	6
Κεφάλαιο 1	
Εισαγωγή.....	8
1.1 Εισαγωγή.....	8
1.2 Η σημασία της εικόνας ενός τουριστικού προορισμού.....	9
1.2.1 Χαρακτηριστικά του τουριστικού προορισμού.....	10
1.3 χαρακτηριστικά εναλλακτικού τουρισμού.....	14
Κεφάλαιο 2 Ποιοτική έρευνα	24
2.1 Η Φλώρινα.....	24
2.2 Εναλλακτικός τουρισμός της Φλώρινας.....	25
2.3 Μελέτη περίπτωσης της Φλώρινας.....	27
2.4 Λόγοι επιλογής ποιοτικής έρευνας	28
2.5 Ηθική δεοντολογία.....	28
2.6 Ποιοτική έρευνα.....	29
Κεφάλαιο 3 Παρουσίαση δεδομένων / αποτελέσματα	31
3.1 αποτελέσματα έρευνας.....	31
3.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων των συνεντεύξεων.....	31
Κεφάλαιο 4 Παρουσίαση δεδομένων	53
4.1 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	53
4.2 Συμπεράσματα.....	56
4.3 προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	58
Βιβλιογραφία	59

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 ανταγωνιστικές περιοχές της Φλώρινας.....34

ΔΗΜΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού. Μελέτη περίπτωσης της Φλώρινας

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 20/2/2023 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος).....Βλάσση ειρήνη

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:.....[Γ. Παπαδοπούλου, g.papadopoulou.4@nup.ac.cy]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:.....[Σ. Σκούλτσος, s.skoultzos@nup.ac.cy]

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο εναλλακτικός τουρισμός τις τελευταίες δεκαετίες έχει γνωρίσει σημαντική ανάπτυξη με αποτέλεσμα πολλές περιοχές να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στην ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού, και να επιδιώκουν την προσέλκυση εναλλακτικών τουριστών. Μια από αυτές της περιοχές είναι και η πόλη της Φλώρινας. Σκοπός της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας είναι σε πρώτο στάδιο να παρουσιαστούν τα χαρακτηριστικά των τουριστικών προορισμών γενικότερα, και ειδικότερα τα χαρακτηριστικά που κάνουν έναν προορισμό εναλλακτικό, και στην συνέχεια να διερευνηθεί η μελέτη περίπτωση της Φλώρινας. Στο πρώτο στάδιο παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά γενικότερα των τουριστικών προορισμών, και στην συνέχεια αναλύονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού, τα χαρακτηριστικά δηλαδή που καθιστούν και ξεχωρίζουν έναν προορισμό ως εναλλακτικό. Στο δεύτερο στάδιο πραγματοποιείται μία έρευνα για την περιοχή της Φλώρινας στο κομμάτι του εναλλακτικού τουρισμού. Η έρευνα στην οποία βασιστήκαμε είναι η ποιοτική μέθοδος. Συγκεκριμένα ρωτήθηκαν 10 δείγματα τα οποία έχουν σχέση με τον τουρισμό της Φλώρινας, και ζητήσαμε την γνώμη τους για θέματα που αφορούν τον εναλλακτικό τουρισμό της περιοχής. Ο βασικός σκοπός της έρευνα είναι να διατυπωθούν απόψεις σχετικά με τον εναλλακτικό τουρισμό της Φλώρινας, και να προκύψουν πληροφορίες για μορφές εναλλακτικού τουρισμού που πιθανότατα μπορεί να μην είναι εμφανείς από το διαδίκτυο ή από κάποια άλλη πηγή. Το ερευνητικό ερώτημα στο οποίο επικεντρωθήκαμε είναι: ποιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού εμφανίζονται στην Φλώρινα και ποια είναι τα χαρακτηριστικά τους. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας καταλήξαμε στα εξής συμπεράσματα: Η Φλώρινα αποτελεί εναλλακτικό τουρισμό και το χιονοδρομικό κέντρο, η φύση της, και οι χαμηλές τιμές είναι τα βασικά στοιχεία που προσελκύουν τουρίστες εναλλακτικού τουρισμού. Ο βασικός ανταγωνιστικός προορισμός της Φλώρινας είναι σύμφωνα με τα λεγόμενα των ερωτηθέντων η πόλη της Καστοριά λόγω του ότι διαθέτει καλύτερο μάρκετινγκ και έχει εκμεταλλευτεί πιο αποτελεσματικά τους πόρους της. Ενώ το μεγαλύτερο μειονέκτημα είναι το απαρχαιωμένο οδικό δίκτυο και η κακή διαχείριση του τουρισμού. Τέλος συμφωνήθηκε πως οι μορφές εναλλακτικού τουρισμού που ευδοκιμούν στην Φλώρινα είναι Πολιτιστικός τουρισμός, Χειμερινός τουρισμός/χιονοδρομικός, και τουρισμός χειμερινών αθλημάτων, Γαστρονομικός τουρισμός και οινοτουρισμός, Αγροτικός τουρισμός.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Εναλλακτικός τουρισμός, Φλώρινα , χαρακτηριστικά εναλλακτικού τουρισμού

ABSTRACT

Alternative tourism in recent decades has experienced significant growth, with the result that many regions pay special attention to the development of special forms of tourism, and seek to attract alternative tourists. One of these areas is the city of Florina. The purpose of this specific thesis is in the first stage to present the characteristics of tourist destination in general, and in particular the characteristics that make a destination alternative, and then to investigate the case study of Florina. In the first stage the characteristics of tourist destination in general are presented, and then the special characteristics of alternative tourism are analyzed, that is the characteristics that make and distinguish a destination as alternative. In the second stage, research is carried out for the region of Florina in the part of alternative tourism. The research we relied on is the qualitative method. Specifically, 10 samples were asked which are related to the tourism of Florina, and we asked their opinion on issues concerning the alternative tourism of the region. The main purpose of the research is to formulate opinions about the alternative tourism of Florina, and to obtain information about forms of alternative tourism that may not be apparent from the internet or any other source. The research question we focused on is: what form of alternative tourism appear in Florina and what are their characteristics. After completing the research, we came to the following conclusions: Florina is an alternative destination, in which the ski resort, its nature, and low prices are the main elements that attract alternative tourism tourists. According to the interviewees, the main competitive destination of Florina is the city of Kastoria, due to the fact that it has better marketing and has exploited its resources more effectively. While the biggest drawback is the antiquated road network and the poor tourism management. Finally, it was agreed that the forms of alternative tourism that thrive in Florina are: Cultural tourism, winter tourism/ snow skiing, and winter sports tourism, gastronomic tourism and wine tourism, rural tourism

KEY WORDS: Alternative tourism, Florina, characteristics of alternative tourism.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Εισαγωγή

Ο τουρισμός δεν πρόκειται για ένα νέο φαινόμενο που εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια καθώς ήδη από την αρχαιότητα, την ρωμαϊκή περίοδο τον Μεσαίωνα, και την αναγέννηση, υπήρχε η ανάγκη για ανακαλύψεις και μετακινήσεις. Η ανάγκη αυτή δεν υπήρξε προνόμιο των σύγχρονων βιομηχανικών κοινωνιών, αλλά βαθύτερο και αρχέγονο κίνητρο των ατόμων (Βαρβαρέσος 2013). Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα στο Ηνωμένο Βασίλειο παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στην ιστορία ο όρος <<tourist>>. Προερχόταν από την γαλλική λέξη *tour* και απεικόνιζε τους Άγγλους υψηλής τάξης όπου για λόγους κοινωνικής ανάδειξης και αναψυχής πραγματοποιούσαν την μεγάλη περιήγηση της Γαλλίας (*grand tour*).

Το 1941 οι καθηγητές Hunziker και Krapf του Πανεπιστημίου της Βέρνης ήταν οι πρώτοι που έδωσαν έναν ορισμό για τον τουρισμό. Ο ορισμός που διατύπωσαν ήταν ο εξής: “Ο τουρισμός είναι ο συνολικός αριθμός των φαινομένων και των σχέσεων που προκύπτουν από την μετακίνηση και διαμονή εκτός του συνήθους μέρους διαμονής για ένα μικρό χρονικό διάστημα εντός του οποίου οι μητρικές σχέσεις συνεχίζονται. Στον ορισμό αυτό δίνεται μεγάλη έμφαση στην σημασία της μετακίνησης και της διαμονής εκτός του συνήθους μέρους διαμονής, και τονίζεται πως ο τουρισμός δεν είναι μια απλή μετακίνηση αλλά μια συνολική εμπειρία που περιλαμβάνει πολλά φαινόμενα και σχέσεις που αναπτύσσονται κατά την διάρκεια του ταξιδιού και της διαμονής.

Ο τουρισμός διακρίνεται σε εσωτερικό τουρισμό και διεθνή τουρισμό. Ο εσωτερικός τουρισμός πρόκειται για την μετακίνηση ανθρώπων εντός της χώρας τους, ενώ ο διεθνής για μετακινήσεις ανθρώπων στο εξωτερικό. Ο τουρισμός εμφανίζεται σε ποικίλες μορφές οι οποίες σύμφωνα με τον Bernecker 1962 και Kaspar 1993 προκύπτουν από τα κίνητρα του ταξιδιώτη και διακρίνονται σε:

- Τουρισμός αναψυχής
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Ταξίδι υγείας με σκοπό την σωματική και ψυχική αποκατάσταση (ιαματικά λουτρά, κλίμα)
- Αθλητικός τουρισμός
- Μορφωτικός τουρισμός

- Εναλλακτικός τουρισμός
- Τουρισμός για οικονομικούς λόγους (επαγγελματικά ταξίδια) .

1.2 Η σημασία της εικόνας ενός τουριστικού προορισμού

Η εικόνας ενός τουριστικού προορισμού διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της περιοχής και συνάμα στην προσέλκυση νέων τουριστών. Ο Hyounggon και Richardson (2003) επισήμαναν μάλιστα τον καθοριστικό ρόλο της εικόνας στο μάρκετινγκ του τουριστικού προορισμού. Πιο συγκεκριμένα αναφέρουν πως η εικόνα του προορισμού διαμορφώνει κατά κάποιο τρόπο τις διαθέσεις και την συμπεριφορά των ανθρώπων και διαμορφώνει νέες συμπεριφορές που θα οδηγήσουν στην προσέλκυση νέων καταναλωτών-τουριστών. Για την σημασία της εικόνας του τουριστικού προορισμού δεν έκαναν λόγο μόνο οι Hyounggon και Richardson αλλά και διάφοροι άλλοι μελετητές Baloglu και Brinberg 1997, Chon 1991 όπου και αυτοί υποστήριξαν πως η εικόνα του προορισμού αποτελούσε την βασική παράμετρο για να επιλέξει κάποιος τον συγκεκριμένο προορισμό. Chen και Kerstetter 1999, Crompton 1979, Hunt 1975 διευκρίνισαν επίσης πως η διαμόρφωση της εικόνας ενός προορισμού σχετίζεται άμεσα με την ανάπτυξη του προορισμού. Πολλοί ερευνητές επομένως μελέτησαν την σημασία της εικόνας ενός προορισμού τονίζοντας πως έχει σημαντικό ρόλο στην προώθηση ενός προορισμού και την ξεχώρισαν ως μια ανεξάρτητη μεταβλητή η οποία επηρεάζει το μάρκετινγκ του προορισμού καθώς και την συμπεριφορά του τουρίστα.

Επομένως καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως η συμπεριφορά του καταναλωτή προκύπτει σε μεγάλο βαθμό από την εικόνα της περιοχής παρά την αντικειμενική πραγματικότητα και υποστηρίχτηκε από τους Baloglu και McCleary πως η εικόνα ενός προορισμού είναι μια πραγματικότητα που δημιουργείται στο μυαλό του καταναλωτή και για αυτό τον λόγο πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή. Η εικόνα με λίγα λόγια είναι ένας παράγοντας που οδηγεί στην εξέλιξη του προορισμού και στην καταπολέμηση της ανταγωνιστικότητας, δημιουργώντας ένα θετικό κλίμα για την ανάπτυξη του τουρισμού και ανακαλύπτοντας και καλύπτοντας τις ανάγκες των τουριστών.

Συνοψίζοντας η σημασία της εικόνας ενός τουριστικού προορισμού είναι μεγάλη και αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την προώθηση του προορισμού στους ταξιδιώτες. Η εικόνας αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο το κοινό αντιλαμβάνεται την περιοχή, και συνήθως προωθούνται στοιχεία όπως η φυσική ομορφιά της περιοχής, οι πολιτισμικές

αξίες, ήθη και έθιμα κτλ. Η εικόνα το προορισμού επηρεάζει την απόφαση των ταξιδιωτών και η προώθηση της εικόνας μπορεί να γίνει μέσα από ιστοσελίδες , διαφημίσεις, κοινωνικά δίκτυα, και περιοδικά ταξιδιών. Η σωστή προώθηση της εικόνας συμβάλει στην αύξηση της τουριστικής κινητικότητας και συνακόλουθα στην ανάπτυξη της οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα με την σωστή προώθηση της εικόνας αυξάνονται τα έσοδα στις τοπικές επιχειρήσεις, αυξάνονται οι θέσεις εργασίας, βελτιώνονται οι τοπικές υποδομές όπως: Δρόμοι, αεροδρόμια, ξενοδοχεία, εστιατόρια, μουσεία και καταστήματα, και αυξάνεται το ενδιαφέρον των επενδυτών και περεταίρω ανάπτυξη του προορισμού. Ωστόσο η προώθηση της εικόνας πρέπει να γίνεται με σύνεση και υπευθυνότητα ώστε να αποφευχθούν οι αρνητικές επιπτώσεις τόσο στο περιβάλλον, όσο και στην κοινωνία και τον πολιτισμό της περιοχής που θα μπορούσε πιθανός να προκαλέσει ο μαζικός τουρισμός. Γι' αυτό τον λόγο διαμορφώνοντας την εικόνα θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι ανάγκες της τοπικής κοινωνίας.

1.2.1 Χαρακτηριστικά του τουριστικού προορισμού.

Σύμφωνα με τον Pike (2004) τουριστικός προορισμός ορίζεται ένας χώρος ο οποίος δέχεται επισκέπτες από όλο τον κόσμο που συμμετέχουν σε τουριστικές δραστηριότητες, και διαμένουν στον χώρο αυτό για τουλάχιστον μία μέρα. Στην συγκεκριμένη ενότητα θα αναλυθούν τα χαρακτηριστικά του τουριστικού προορισμού που διακρίνουν την περιοχή και οδηγούν τους καταναλωτές στην επιλογή του συγκεκριμένου τουριστικού προορισμού.

Για να γίνει όμως αναφορά στα χαρακτηριστικά των τουριστικών προορισμών πρώτα θα πρέπει να κατανοηθεί η έννοια του τουριστικού προϊόντος. <<Τουριστικό προϊόν είναι το σύνολο των φυσικών, υλικών, και άυλων αγαθών που ο τουρίστας απολαμβάνει κατά την διάρκεια του ταξιδιού και της παραμονής του στον τόπο επίσκεψης>> (Βελισσαρίου Ε. και συν. 2000). Η μοναδικότητα του τουριστικού προϊόντος προκύπτει από διάφορα στοιχεία, στα οποία μεσολαβώντας ο άνθρωπος μπορεί να τα διαμορφώσει με τέτοιο τρόπο με αποτέλεσμα να καταστήσει τον προορισμό άκρως ανταγωνιστικό και συνακόλουθα να υπερνικήσει την παγκόσμια αγορά. Τα στοιχεία αυτά είναι η φύση του τουριστικού προορισμού, ο ανθρώπινος παράγοντας, και η ποιότητα των παροχών που παρέχονται στον πελάτη. Οι προορισμοί αυτοί διαθέτουν τουριστικά προϊόντα ή αλλιώς χαρακτηριστικά του προορισμού που τους διακρίνουν, τους ξεχωρίζουν από τις άλλες περιοχές, και ταυτόχρονα τους δίνουν την μοναδική τους ταυτότητα.

Ο παγκόσμιος οργανισμός τουρισμού – UNWTO έχει τονίσει πως υπάρχουν πολλά χαρακτηριστικά που διακρίνουν έναν τουριστικό προορισμό. Πολλά χαρακτηριστικά ποικίλουν από περιοχή σε περιοχή αλλά υπάρχουν και κάποια κοινά όπως το Φυσικό περιβάλλον όπου αναφέρονται Τα φυσικά χαρακτηριστικά του τόπου όπως η φυσική ομορφιά του προορισμού, η γεωγραφική τοποθεσία, ο καιρός, οι κλιματολογικές συνθήκες, τα τοπία, οι παραλίες τα βουνά κτλ. Από την άλλη πλευρά σε εκτενέστερη ανάλυση των χαρακτηριστικών, κάποια από τα χαρακτηριστικά που ξεχωρίζουν και παράλληλα προβάλλουν τους τουριστικού προορισμού είναι τα εξής:

Ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά είναι η **προσβασιμότητα του προορισμού**: Ο προορισμός πρέπει να είναι προσβάσιμος στο ευρύ κοινό και να καθιστά εύκολη την μετακίνηση προς αυτόν, αλλά και εντός με την συμβολή πολλών μέσων όπως: αεροπορικά μέσα, σιδηροδρομικό δίκτυο, και ανεπτυγμένες οδικές αρτηρίες εντός και εκτός της περιοχής που θα διευκολύνουν την μετακίνηση του τουρίστα και εκτός της περιοχής αλλά και εντός. Η προσβασιμότητα δεν περιορίζεται εκεί αλλά διαθέτει και ένα πλήθος παροχών που θα μπορούσαν να προωθήσουν περαιτέρω την περιοχή και να την ξεχωρίσουν από άλλες. Αναλυτικότερα κέντρα τουριστικής πληροφόρησης, στα οποία υπάρχουν οθόνες αφής σε συγκεκριμένες τοποθεσίες όπου ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να λάβει πληροφορίες, να ενημερωθεί για τουριστικές εφαρμογές και να πραγματοποιήσει κρατήσεις για άλλες τουριστικές δραστηριότητες. Οι εφαρμογές κινητών είναι ένα ακόμα χαρακτηριστικό που διακρίνουν την προσβασιμότητα του προορισμού καθώς δίνουν λύσεις και παρέχουν πληροφορίες, γεωγραφική ενημέρωση για τουριστικές δραστηριότητες, και δυνατότητα κρατήσεων σε αυτές τις δραστηριότητες. Στην προσβασιμότητα κατατάσσονται και οι υπηρεσίες ασφάλειας και υγείας όπου ο επισκέπτης μπορεί ανά πάσα στιγμή και ώρα και ενημερωθεί για την πληρότητα των θέσεων σε μία τουριστική δραστηριότητα, γεγονός που μετά την πανδημία του covid 2019 ευνοεί την περιοχή καθώς αποτρέπει τον συνωστισμό. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό που κάνει τους τουριστικούς προορισμούς ανταγωνιστικούς είναι η ενημέρωση για την κινητικότητα στο οδικό δίκτυο. Πιο συγκεκριμένα μέσω ειδικών εφαρμογών ο επισκέπτης μπορεί να ενημερώνεται για την κίνηση στον δρόμο, τις κινήσεις του μετρό, τα αστικά λεωφορεία, και αντίστοιχα να επιλέγει πως θα μετακινηθεί χωρίς να <<σπαταλήσει χρόνο>>.

Εξίσου σημαντικό χαρακτηριστικό αποτελούν οι **υπηρεσίες** που διαθέτει ο προορισμός. Πιο συγκεκριμένα στις υπηρεσίες κατατάσσονται:

- **Υπηρεσίες υγείας**: Αποτελούν σημαντικό πόρο για τον τουρισμό καθώς δίνουν την δυνατότητα στον επισκέπτη να λαμβάνει ιατρική βοήθεια όποτε το χρειαστεί. Οι

υπηρεσίες υγείας δίνουν ένα αίσθημα ασφάλειας στον τουρίστα καθώς ιδιαίτερα σε περιοχές όπου οι ιατρικές εγκαταστάσεις όπως νοσοκομεία, φαρμακεία, κλινικές, και υπηρεσίες έκτακτων αναγκών είναι ανεπτυγμένες.

- Υποδομές μεταφορών: Ύπαρξη καλών υποδομών μεταφοράς όπως αεροδρόμια, λιμάνια, σιδηροδρομικό δίκτυο, μετρό, αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο για τον τουρισμό. Η αποτελεσματικότητα αυτών των υποδομών επηρεάζει την επιλογή των τουριστών, καθώς καθορίζουν την αποτελεσματικότητά των μετακινήσεων και γενικότερα επηρεάζουν το κόστος των ταξιδιών

Η **τιμή** αποτελεί επίσης ένα σημαντικό χαρακτηριστικό των περιοχών. Η τιμή είναι το στοιχείο που καθορίζει την ανταγωνιστικότητα για έναν προορισμό. Οι τουρίστες κατά την επιλογή του ταξιδιού τους, με σκοπό να κρίνουν άμα αυτό είναι κατάλληλο, καθώς και άμα ανταποκρίνεται στο ποσό που διαθέτουν για να δαπανήσουν, υπολογίζουν το συνολικό κόστος. Στο συνολικό κόστος κατατάσσονται τα έξοδα που θα δαπανηθούν για την μεταφορά προς τον προορισμό αλλά και την επιστροφή, και λοιπά έξοδα που προκύπτουν από λοιπές υπηρεσίες (διαμονή, εστίαση, δραστηριότητες, καταστήματα, υπηρεσίες υγείας). Η ισοτιμία του νομίσματος επίσης συμβάλει στην επιλογή της περιοχής καθώς συχνά επιλέγονται περιοχές στις οποίες το νόμισμα είναι υποτιμημένο, και συνακόλουθα η αγορά του ταξιδιού είναι οικονομική. Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως ο τουρισμός αποτελεί ένα παγκοσμίως κοινωνικό φαινόμενο που επηρεάζεται τόσο από την παγκόσμια οικονομία όσο και από την εγχώρια. Οι οικονομική κατάσταση του ταξιδιώτη καθώς και ψυχολογική αποτελούν τους δύο βασικότερους παράγοντες που επηρεάζουν την συμπεριφορά του τουρίστα και καθορίζουν την επιλογή του ταξιδιού.

Ανθρώπινοι πόροι: Όπως προαναφέρθηκε στην αρχή της ενότητας ο ανθρώπινος παράγοντας έχει σπουδαία σημασία για την αποτελεσματικότητα του τουρισμού, και σύμφωνα με τον Έλληνα υπουργό τουρισμού Βασίλη Κικίλια (2022) ο ανθρώπινος παράγοντας χαρακτηρίστηκε ως καταλύτης τόσο για την προώθηση της χώρας όσο και για το μέλλον του τουρισμού στην χώρα, καθώς τόνισε πως εμπλέκεται τόσο στην φιλοξενία όσο και στο πεδίο εργασίας ως εργατικό δυναμικό. Ο τοπικός πληθυσμός αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα για τον τουρισμό καθώς παρέχει πληροφορίες για τον τόπο την ιστορία και τον πολιτισμό της περιοχής, επιπλέον προσφέρει τοπικά προϊόντα και υπηρεσίες διατηρώντας τον πολιτισμό και την παράδοση της περιοχής. Στον ανθρώπινο παράγοντα κατατάσσεται και το εκπαιδευμένο προσωπικό. Δυναμικό προσωπικό, όπως ξεναγοί, υπάλληλοι σε ξενοδοχεία και εστιατόρια, τοπικά καταστήματα, και καταστήματα εστίασης, προσφέρουν παροχές και υπηρεσίες υψηλού επιπέδου τους τουρίστες. Συνήθως

η εκπαίδευση τους διακρίνεται από ευγένεια, γλωσσικές δεξιότητες, γνώση ιστορίας και του πολιτισμού του τόπου.

Τέλος η **εικόνας** του προορισμού. Η εικόνα του προορισμού πρόκειται για το σημαντικότερο χαρακτηριστικό του τουριστικού προορισμού που τον διαχωρίζει στον παγκόσμιο ανταγωνισμό. η σημασία της εικόνας του προορισμού είναι μεγάλη καθώς είναι αυτή που προσδιορίζει και δίνει στην περιοχή τον μοναδικό της χαρακτήρα, και μέσω του μάρκετινγκ κάνει γνωστή την ύπαρξη της περιοχής στο ευρύ κοινό. Τα στοιχεία που προωθεί η εικόνας είναι, η επαγγελματικότητα και η αξιοπιστία στις υπηρεσίες που παρέχονται όπως ξενοδοχεία, καταστήματα, και άλλες τουριστικές εγκαταστάσεις, η φιλικότητα των τοπικών κατοίκων, το υψηλό επίπεδο ασφάλειας και υγείας, ο πλούσιος πολιτισμός και η ιστορία της περιοχής και τέλος τα φυσικά τοπία και τα πολιτιστικά αξιοθέατα.

Με λίγα λόγια οι προορισμοί διαθέτουν τα δικά τους χαρακτηριστικά που τους προσδίδουν την μοναδικότητα και τους διαχωρίζουν από τα άλλα τουριστικά προϊόντα. Σύμφωνα με την (Βελισσαρίου Ε. και συν. 2000) το τουριστικό προϊόν παρουσιάζει τις παρακάτω ιδιομορφίες που του προσδίδουν την μοναδικότητά του.

- Το τουριστικό προϊόν αποτελείται από επιμέρους τουριστικές υπηρεσίες όπως: Διαμονή, μεταφορά, ασφάλεια – υγεία, ξενάγηση, διασκέδαση, εστίαση.
- Το τουριστικό προϊόν είναι άυλο και ο καταναλωτής αγοράζει μια ιδέα που του προωθείται από μια εικόνα.
- Η τουριστική αγορά χαρακτηρίζεται από ανομοιογένεια ως προς τους τουρίστες που προσελκύει, τον τόπο, και τις υπηρεσίες.
- Η ζήτηση του τουριστικού προϊόντος επηρεάζεται άμεσα από την οικονομία της χώρας αλλά και από την οικονομία του καταναλωτή.
- Οι ψυχολογική κατάσταση του τουρίστα επηρεάζει επίσης την διάθεση του και το πως θα αντιληφθεί το τουριστικό προϊόν και τις υπηρεσίες που θα λάβει.
- Τέλος ο ανθρώπινος παράγοντας έχει καθοριστικό ρόλο καθώς αποτελεί ένα χαρακτηριστικό που προωθεί τον προορισμό και ενδυναμώνει τις υπηρεσίες και της παροχές που αυτές προσφέρουν.

1.3 χαρακτηριστικά εναλλακτικού τουρισμού

Ο εναλλακτικός τουρισμός εμφανίστηκε κατά τις δεκαετίες 1960-1970 ως μορφή αντίδρασης στον μαζικό τουρισμό που είχε εμφανιστεί τις δεκαετίες του 1950-1960. Ο εναλλακτικός τουρισμός εστίαζε σε περιοχές με περιβαλλοντικό, κοινωνικό, και πολιτιστικό ενδιαφέρον, και στόχευε στην ανάδειξη της τοπικής κουλτούρας και παράδοσης, στην συμμετοχή σε τοπικές δραστηριότητες, και στην ενασχόληση με όποια δραστηριότητα σχετίζεται με την φύση

Ως εναλλακτικός τουρισμός ορίζεται μια μαζική μορφή αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης που προωθεί μια εναλλακτική μορφή διακοπών που είναι φιλική προς το περιβάλλον και στοχεύει η τουριστική δραστηριότητα να συμβαδίζει με την προστασία της φύσης και του περιβάλλοντος, με πολιτισμικές αλλά και με κοινωνικές αξίες (Ανδριώτης, 2008) Σύμφωνα με τον Ανδριώτη το συγκεκριμένο είδος τουρισμού απευθύνεται στα ειδικά ενδιαφέροντα των τουριστών. Πρόκειται για μορφές τουρισμού που είναι φιλικές προς το περιβάλλον, και προωθούν την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, προωθώντας παράλληλα τα πολιτισμικά στοιχεία της κάθε περιοχής.

Για την ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού χρειάζονται οι ενέργειες και η συνεργασία τόσο της πολιτείας όσο και της τοπικής κοινότητας. Αναλυτικότερα τίθεται απαραίτητη η ύπαρξη ειδικών υποδομών η ακόμα και η ανάπτυξη τους όπου θα μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των εναλλακτικών τουριστών. Οι απαιτήσεις των καταναλωτών του εναλλακτικού τουρισμού είναι μεγάλες και εξειδικευμένες για αυτό τον λόγο η εκάστοτε περιοχή πρέπει να διαθέτει ειδικό εξοπλισμό και εγκαταστάσεις ούτως ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθεί σε αυτές τις ανάγκες, (Αθηνά, Ν, Παπαγεωργίου)

Οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού ποικίλουν και συνακόλουθα τα χαρακτηριστικά τους. Μία από τις παγκοσμίως πιο γνωστές μορφές εναλλακτικού τουρισμού είναι ο **Αγροτουρισμός**. Ο Αγροτουρισμός αναφέρεται στην ομάδα τουριστών που πραγματοποιούν ταξίδια αγροτικού χαρακτήρα. Είναι μια μορφή τουρισμού που στοχεύει στην επίσκεψη και διαμονή των ταξιδιωτών σε αγροτικές περιοχές ή φάρμες, με σκοπό την εμπειρία της αγροτικής ζωής και της γεωργίας. Το συγκεκριμένο είδος τουρισμού συνοδεύεται συνήθως από την προσφορά παραδοσιακής φιλοξενίας, οποιαδήποτε δραστηριότητα που σχετίζεται με την γεωργία όπως για παράδειγμα παραγωγή τροφίμων, καθώς και εκδηλώσεων που αφορούν την αγροτική ζωή. Με λίγα λόγια ο τουρίστας έρχεται κοντά με το φυσικό περιβάλλον είτε απλώς παρατηρώντας την φύση και τις δραστηριότητες των τοπικών κατοίκων, είτε συμμετέχοντας ο ίδιος σε

αγροτικές δραστηριότητες (παραγωγή αγροτικών προϊόντων, παραγωγή κρασιού, μαγειρικές δραστηριότητες). Σύμφωνα με τον Ελληνικό οργανισμό τουρισμού ΕΟΤ το 2015 οι αγροτουριστικές επιχειρήσεις διακρίνονται σε αγροκτήματα, επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων, εργαστήρια λαϊκής τέχνης, αγροτουριστικά κέντρα αναψυχής, τουριστικά γραφεία που ειδικεύονται στον εναλλακτικό τουρισμό και προωθούν τον Αγροτουρισμό. Ο Αγροτουρισμός με λίγα λόγια απευθύνεται στην συμμετοχή του επισκέπτη σε δραστηριότητες που στόχος τους είναι να ενταχθεί ο ίδιος στον αγροτικό τρόπο ζωής. Αυτές οι δραστηριότητες στην Ελλάδα είναι η εξοικείωση με την διαδικασία παραγωγής και συλλογής τοπικών αγροτικών προϊόντων. Τέτοια προϊόντα αποτελούν η συγκομιδή ελιών, η συγκομιδή κηπευτικών και εσπεριδοειδών, και συγκομιδή σταφυλιών και η διαδικασία δημιουργίας κρασιού. Η παραγωγή ούζου και τσίπουρου, παραγωγή ζυμαρικών, και παραδοσιακών εδεσμάτων που έχουν ως βάση παραδοσιακά προϊόντα (Αθηνά, Ν, Παπαγεωργίου), (visit-Greece.gr)

Πολιτιστικός τουρισμός πρόκειται για τον τύπο τουρισμού που στοχεύει στην ανακάλυψη και εξερεύνηση του πολιτιστικού πλούτου ενός προορισμού. Στόχος του συγκεκριμένου είδους τουρισμού είναι να παρέχει στους ταξιδιώτες την ευκαιρία να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους για την πολιτική κληρονομιά του τόπου που επισκέπτονται, να επισκεφθούν μνημεία, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, καθώς και να ενημερωθούν για τις τοπικές παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα που παρουσιάζουν μεγάλη ιστορία, τέχνες, τοπικά φαγητά, πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ο πολιτιστικός τουρισμός αναπτύσσεται κυρίως σε περιοχές όπου υπάρχει μακρά ιστορία και συνακόλουθα έντονο πολιτιστικό παρελθόν και παρόν. Το συγκεκριμένο είδος τουρισμού συμβάλει στην ανάδειξη της κληρονομιάς και της ταυτότητας του τόπου δημιουργώντας παράλληλα θέσεις εργασίας, καθώς αυξάνεται το ενδιαφέρον για τον πολιτισμό και την ιστορία της περιοχής. Με λίγα λόγια σύμφωνα με τον υπουργείο τουρισμού πολιτιστικός τουρισμός είναι μια μορφή τουριστικής δραστηριότητα όπου κίνητρο το επισκέπτη αποτελεί η επίσκεψη σε πολιτιστικά μνημεία, και αξιοθέατα με σκοπό να θαυμάσει, να μάθει να ενημερωθεί, και να βιώσει την πολιτισμική κληρονομιά της περιοχής. Στο συγκεκριμένο είδος τουρισμού κατατάσσονται ο μορφωτικός τουρισμός, ο αρχαιολογικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, και άλλοι τύποι όπως: Γαστρονομικός, σύγχρονης τέχνης) . Ως θρησκευτικός τουρισμός ορίζεται η μορφή τουρισμού που συνδέεται με επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, ναούς, εκκλησίες, και άλλες θρησκευτικές τοποθεσίες. Οι ταξιδιώτες του θρησκευτικού τουρισμού επιλέγουν την συγκεκριμένη μορφή τουρισμού για να

επισκεφθούν τόπους θρησκευτικού ενδιαφέροντος, για να ενισχύσουν την πνευματική τους ζωή, να ανακαλύψουν την ιστορία και τα ιερά κείμενα της θρησκείας τους. Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι δημοφιλής σε πολλές θρησκευτικές κοινότητες ανά τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων χριστιανικών, ισλαμικών, εβραϊκών, ινδουιστικών, και βουδιστικών κοινοτήτων, καθώς αναφέρεται πως οι ταξιδιώτες πιστεύουν πως με την επίσκεψη σε ιερούς χώρους μπορεί να αποκτήσουν πνευματική δύναμη. Γνωστότερες τοποθεσίες θρησκευτικού τουρισμού αποτελούν η Μέκκα, Βατικανό, Θιβέτ, και στην Ελλάδα τα βήματα του απόστολου Παύλου, όπου περιλαμβάνει όλες τις τοποθεσίες που δίδαξε ο απόστολος Παύλος (ΕΟΤ, www.visit Greece.gr).

Στον πολιτιστικό τουρισμό εντάσσεται και ο γαστρονομικός τουρισμός αλλά και οινοτουρισμός, που ιδιαίτερα στην Φλώρινα κάνουν αισθητή την παρουσία τους. Η σημαντική ανάπτυξη της γαστρονομίας ως τουριστικό προϊόν μιας χώρας και ειδικότερα ενός προορισμού, δημιούργησε την ανάγκη για την εφεύρεση γαστρονομικών ταξιδιωτικών προϊόντων και την ανάδειξη κάποιων προορισμών ως τόπων που θεωρούνται κατάλληλοι για τον γαστρονομικό τουρισμό. Μέσω της ανάπτυξης αυτού του είδους εναλλακτικού τουρισμού ο επισκέπτης-τουρίστας έχει την ευκαιρία να γνωρίσει την τοπική παραδοσιακή κουζίνα της χώρας και του προορισμού που επισκέπτεται, και του δίνεται η ευκαιρία να γευτεί πρωτότυπα φαγητά και γεύσεις που δημιουργούνται από τις τοπικές πρώτες ύλες. Ο γαστρονομικός τουρισμός πλέον δεν περιορίζεται μόνο στο φαγητό και το κρασί αλλά επεκτείνεται και σε πλήθος άλλων δραστηριοτήτων. Αναλυτικότερα κάποιες διαδικασίες εναλλακτικού τουρισμού είναι:

- συμμετοχή σε μαθήματα μαγειρικής από τοπικούς chef.
- Παρακολούθηση σεμιναρίων γευσιγνωσίας και παραγωγής σχετικών προϊόντων.
- Επίδειξη μαγειρικής από τοπικούς chef.
- Και επίσκεψη σε γαστρονομικά μουσεία.

Όλες αυτές οι ενέργειες που παρέχει ο γαστρονομικός τουρισμός συμβάλουν στην δημιουργία πρωτόγνωρων εμπειριών για τον επισκέπτη και συνάμα στην ανάπτυξη τόσο της τοπικής οικονομίας όσο και της χώρας γενικότερα. Οι προαναφερθείσες δραστηριότητες σχεδιάζονται από τουριστικά γραφεία που εξειδικεύονται σε αυτόν τον τομέα τουρισμού, και γνωρίζουν τις απαιτήσεις των συγκεκριμένων πελατών. Συνήθως προσφέρουν όλες τις παραπάνω επιλογές και συνεργάζονται με chef των τοπικών κοινοτήτων. Δεν υπάρχει αμφιβολία λοιπόν πως η εμφάνιση του γαστρονομικού τουρισμού στις μέρες μας έχει γίνει πλήρως αντιληπτή με αρκετές χώρες της Ευρώπης

όπως: Πορτογαλία, Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία, αλλά και Ελλάδα, να δίνουν μεγάλη βάση στην ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού.

Χώρες που έχουν διακριθεί για την τοπική τους κουζίνα και για τον γαστρονομικό τους τουρισμό είναι:

Γαλλία: Η νούμερο ένα χώρα σε επισκεψιμότητα γαστρονομικού τουρισμού είναι η Γαλλία. Πάρα πολλά πιάτα προέρχονται από τη Γαλλική κουζίνα και έχουν εντυπώσει στις παγκόσμιες κουζίνες, όπως τα Croissants, οι Κρέπες, η Μπαγκέτα, Ρατατού κι άλλα. Η Γαλλία, επίσης έχει τα πρωτεία στα είδη και στον τρόπο σερβιρίσματος, στη συμπεριφορά των σερβιτόρων και την παρουσίαση των πιάτων.

Ιαπωνία: Ακολουθεί η Ιαπωνία με έναν εντελώς διαφορετικό τύπο γαστρονομίας ο οποίος έχει κάνει αισθητή την παρουσία του σε όλο τον κόσμο, και με γοργούς μεν ρυθμούς εισχωρεί σε πολλές κουζίνες. Η Ιαπωνία σε αντίθεση με άλλες χώρες της Ευρώπης έχει πολλά εποχιακά πιάτα, τοπικές σπεσιαλιτέ και πολλά εστιατόρια που ειδικεύονται σε ένα μόνο πιάτο, με το οποίο έχουν φτάσει σε ένα εξαιρετικό επίπεδο. Η Γαστρονομίας της είναι γνωστή για τα: διάφορων μορφών σούσι, τηγανιτά λαχανικά, θαλασσινά, ρύζι και ζυμαρικά.

Ιταλία: Η Ιταλία είναι μια χώρα της οποίας η γαστρονομία έχει εισχωρήσει σε όλο τον κόσμο. Τα παραδοσιακά τους πιάτα είναι παγκοσμίως γνωστά καθώς η γαστρονομία είναι ήδη μέρος του πολιτισμού τους και είναι ένα από τα πράγματα που προσελκύουν χιλιάδες τουρίστες κάθε χρόνο στη χώρα τους. Η ιταλική κουζίνα διακρίνεται για: Ζυμαρικά, πίτσες, λαζάνια, ριζότο.

Ο τρόπος ζωής της Ελλάδας αντανακλάται στο φαγητό και στο ποτό, μέσω της διαδικασίας αλλά και των υλικών που αυτά παράγονται. Η Ελληνική κουζίνα έχει δεχτεί αρκετές επιρροές λόγω της γεωγραφικής της θέσης από την ανατολή και την δύση. Λόγω αυτής της επιρροής είναι δύσκολο να χαρακτηριστεί η Ελληνική παραδοσιακή κουζίνα γι' αυτό διακρίνεται σε:

- παραδοσιακή κουζίνα των ποιμένων όπου εντοπίζεται κυρίως στις περιοχές της ηπείρου και της Θεσσαλίας. Η συγκεκριμένη κουζίνα δίνει βάση στο τυρί, το γιαούρτι, καλαμπόκι, χόρτα, και κρέας.
- Μαγειρική των νησιών του Αιγαίου. Διακρίνεται για την απλότητα της καθώς αφήνει τα υλικά κοντά στην φυσική τους κατάσταση και δεν τα επεξεργάζεται. έχει ως βάση τα δημητριακά, τα σταφύλια, και τις ελιές.

- Η κουζίνα των Ελλήνων της μικράς Ασίας. Είναι επηρεασμένη από το περσικό, βυζαντινό και οθωμανικό στοιχείο. Θεωρείται βαριά και έχει έντονες γεύσεις.

Οινοτουρισμός: Ο οινοτουρισμός είναι ένας τουριστικός τομέας που σχετίζεται με την ανακάλυψη και την εξερεύνηση των οινοπαραγωγών περιοχών και της κουλτούρας του κρασιού. Συνήθως περιλαμβάνει επισκέψεις σε αμπελώνες, οινοποιεία, κελάρια, και μουσεία κρασιού, καθώς και δοκιμές κρασιών και σεμινάρια γευσιγνωσίας. Ο οινοτουρισμός αναπτύσσεται σε πολλές χώρες παγκοσμίως, όπως η Γαλλία, η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα, η Αυστραλία, οι Ηνωμένες Πολιτείες κτλ. Ο οινοτουρισμός συνήθως συμβάλει στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, του τουριστικού τομέα, στην εξέλιξη του προϊόντος, και επιτρέπει στους επισκέπτες να ανακαλύψουν την παραγωγή του κρασιού και την ιστορία πίσω από αυτήν. Ο οινοτουρισμός προσφέρει στους επισκέπτες μια μοναδική εμπειρία, καθώς τους δίνει την δυνατότητα να ανακαλύψουν την τοπική κουλτούρα και την παράδοση που σχετίζεται με την παραγωγή του κρασιού. Σε αυτές τις επισκέψεις οι τουρίστες μπορούν να γνωρίσουν αμπελουργούς και οινοποιούς, να μάθουν για τις διαφορετικές ποικιλίες σταφυλιών και κρασιών συνακόλουθα, μεθόδους παραγωγής, καθώς και να γευτούν και να απολαύσουν κρασιά της περιοχής που έχουν επισκεφθεί. Ο οινοτουρισμός είναι επίσης σημαντικός για την διατήρηση της παραδοσιακής κουλτούρας και της προστασίας των τοπικών οινοπαραγωγικών περιοχών. Αρκετές φορές οι τουρίστες προμηθεύονται τοπικά προϊόντα όπως το κρασί τα οποία συμβάλουν όχι μόνο στην οικονομία αλλά και στην διατήρηση και ανάπτυξη των παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής. Η Φλώρινα διαθέτει αρκετά ευρέως γνωστά οινοποιεία που μπορούν να υποστηρίξουν αυτή την μορφή εναλλακτικού τουρισμού. Αμύνταιο, Αετός, και Φιλώτας αποτελούν κύριες περιοχές ενδιαφέροντος για τους λάτρεις του οινοτουρισμού. Οι δυνατότητες που υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή της Φλώρινας για τον οινοτουρισμό είναι ποικίλες, γεγονός που την καθιστά μια δημοφιλή επιλογή για όσους επιθυμούν να ανακαλύψουν τα μυστικά της παραγωγής κρασιού και να απολαύσουν τοπικά κρασιά. Η περιοχή διαθέτει αμπελώνες με ποικιλίες σταφυλιών, και τα κρασιά που παράγονται είναι γνωστά για την ποιότητα τους και τα αρώματα τους. Σε υψόμετρο 600 με 750 μέτρων η ποικιλία που ανθεί και παρέχεται σε εξαιρετική ποιότητα είναι το ξινόμαυρο. Τέλος στην Φλώρινα οι τουρίστες έχουν την δυνατότητα να επισκεφθούν τοπικούς αμπελώνες και οινοποιεία, να γνωρίσουν οινοποιούς και αμπελουργούς, και να δουν τις διαδικασίες παραγωγής κρασιού. Επιπροσθέτως

μπορούν να συμμετέχουν σε δοκιμές κρασιών, και να γευτούν τα τοπικά πιάτα της περιοχής με την συνοδεία κρασιών.

Αθλητικός τουρισμός. Αθλητικός τουρισμός αναφέρεται σε ταξίδια αναψυχής όπου ο τουρίστας επιλέγει να μετακινηθεί μακριά από την μόνιμη κατοικία του με σκοπό είτε να συμμετέχει ο ίδιος σε αθλητικές δραστηριότητες (μαραθώνιους, αγώνες κτλ) όπου και ονομάζεται ενεργός αθλητικός τουρισμός, είτε να παρακολουθήσει αθλητικές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα αγώνες διαφόρων αθλημάτων (αθλητικός τουρισμός γεγονότων), είτε να θαυμάσει μνημεία που σχετίζονται με την αθλητική δραστηριότητα (αθλητικός τουρισμός νοσταλγίας), (Gibson 1998). Σύμφωνα με τους De knop και standeven 1999, ο αθλητικός τουρισμός κατηγοριοποιείται με βάση τις διάφορες μορφές συμμετοχής. Στον αθλητικό τουρισμό κατατάσσεται και ο ορειβατικός τουρισμός όπου οι τουρίστες επιλέγουν περιοχές, συνήθως βουνά όπου με την χρήση ειδικού εξοπλισμού μπορούν να διαφύγουν σε ορειβατικές δραστηριότητες. Περιπατητικός τουρισμός όπου σε αντίθεση με τον ορειβατικό τουρισμό ο επισκέπτης δεν χρειάζεται την χρήση ειδικού εξοπλισμού επιλέγει τοποθεσίες που περιβάλλονται από πλούσιο φυσικό πλούτο και θαυμάζει την φύση περπατώντας. Τέλος χιονοδρομικός τουρισμός. Πρόκειται για μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού στην οποία ο τουρίστας επιλέγει τον προορισμό με σκοπό να πραγματοποιήσει διάφορες χειμερινές δραστηριότητες, όπως: ski, snowboard, γενικότερα με οποιαδήποτε μορφή χειμερινής ασχολίας (Σφακιανάκης 2000)

Τουρισμός στο νερό. Ο τουρισμός στο νερό αναφέρεται σε οποιαδήποτε τουριστική δραστηριότητα στην οποία ο τουρίστας καλύπτει όλες τις ανάγκες του (διατροφή, ψυχαγωγία, διαμονή) εν πλω ταξιδεύοντας με ένα πλοίο το οποίο ο Σφακιανάκης 2000 αναφέρει ως πλωτό ξενοδοχείο. Οι δραστηριότητες του συγκεκριμένου είδους τουρισμού δεν περιορίζονται μόνο στις κρουαζιέρες αλλά επεκτείνονται σε οποιαδήποτε δραστηριότητα σχετίζεται με το νερό, από τις πιο ήρεμες όπως το ψάρεμα, καγιάκ, την ιστιοπλοΐα, ως τις πιο περιπετειώδης όπως τζετ σκι, ράφτινγκ κτλ, και πραγματοποιούνται σε ποτάμια, λίμνες, θάλασσες και πισίνες. Οι κρουαζιέρες αδιαμφισβήτητά αποτελεί την πιο ευρέως διαδεδομένη μορφή τουρισμού στο νερό. Η κρουαζιέρα ορίζεται ως ένα ταξίδι αναψυχής στην θάλασσα με κρουαζιερόπλοιο το οποίο διανύει μια συγκεκριμένη πορεία και αποσκοπεί σε περιηγητικά ταξίδια. Το βασικό πλεονέκτημα είναι πως πρόκειται για ένα τουριστικό πακέτο που συνδυάζει πολλές υπηρεσίες διατροφή, μεταφορά, αναψυχή, ταξίδι. Το διάστημα της κρουαζιέρα διαρκεί από μια μέρα έως μερικούς μήνες, και

περιλαμβάνει διάφορες δραστηριότητες, αθλητικές ψυχαγωγικές κτλ. (Πολυξένη Μοίρα, Δημήτριος Μυλωνόπουλος θαλάσσιος τουρισμός 2020)

Ένα εξίσου γνωστό είδους θαλάσσιου τουρισμού είναι το yachting, ή αλλιώς ιδιωτικός θαλάσσιος τουρισμός. Η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού αναφέρεται στην ναύλωση ενός σκάφους σε μια περιοχή και την χρήση του ως μέσο διαμονής, αναψυχής και μεταφοράς. Διακομιγάλης 2007. Το σκάφος εκτός από χώρο καταλύματος, και εστίασης, παρέχει και μια πληθώρα άλλων δραστηριοτήτων αναψυχής όπως η ηλιοθεραπεία πάνω στο σκάφος, το ψάρεμα, την κολύμβηση και την κατάδυση, το θαλάσσιο σκι, την περιήγηση, και την προσέγγιση σε δυσπρόσιτες περιοχές <https://yachtingfestivals-athens.com/>.

Ιαματικός τουρισμός. Ο ιαματικός τουρισμός αποτελεί μια εναλλακτική μορφή τουρισμού που ανήκει στην κατηγορία του κοινωνικού τουρισμού. Πρόκειται για μια μορφή τουρισμού υγείας και είναι γνωστή από την αρχαιότητα. Υποστηρίζεται πως ο ιαματικός τουρισμός συμβάλει στην αποκατάσταση, την σωματική και ψυχική υγεία, και στην βελτίωση της ευεξίας του τουρίστα. Βασική ιδέα αυτού του είδους τουρισμού είναι πως οι ιαματικές πηγές, οι λασποθεραπείες κτλ. έχουν ευεργετικές και θεραπευτικές ιδιότητες. Πρόκειται για νερά τα οποία πηγάζουν μέσα από την γη και κατά την πορεία τους αποκτούν πολύτιμα μεταλλικά συστατικά που προφέρουν την θεραπευτική δράση στον τουρίστα. Οι ευεργετικές ιδιότητες προέρχονται είτε μέσω της πόσης αυτών των νερών είτε εξωτερικά με λουτρά και λουτροθεραπείες. Οι τουρίστες που επιλέγουν το συγκεκριμένο είδος θεραπευτικού τουρισμού είναι άτομα που ως βασικό κίνητρο έχουν την διατήρηση της υγείας, την αποκατάσταση, και την θεραπεία Garcia – Altes 2005. Σύμφωνα με έρευνες στην Ελλάδα υπάρχουν περισσότερες από 800 πηγές που αναβλύζουν ιαματικά νερά. Περισσότερα υπάρχουν στην Στερεά Ελλάδα, και ακολουθεί η Μακεδονία, η Πελοπόννησος και η Κρήτη. Από τις 800 πηγές οι 180 χρησιμοποιούνται για λουτροθεραπεία και πόσιμη θεραπεία.

Κοινωνικός τουρισμός. Ο κοινωνικός τουρισμός είναι μια εναλλακτική μορφή τουρισμού η οποία προσφέρει την δυνατότητα για ταξίδια και διακοπές σε άτομα χαμηλής κοινωνικής τάξης που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να πραγματοποιήσουν τουριστικές δραστηριότητες. Προσφέρει χαμηλότερες τιμές σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες για την διαμονή και την μεταφορά αυτών των ατόμων για τις τουριστικές τους

δραστηριότητες. Έτσι άτομα με χαμηλότερα εισοδήματα μέσω του κοινωνικού τουρισμού μπορούν να απολαύσουν τις διακοπές τους σε προσιτές τιμές. Ο κοινωνικός τουρισμός έφερε στο προσκήνιο την ανάγκη για την συμμετοχή περισσότερων κοινωνικών ομάδων στον τουρισμό και τόνισε την κοινωνική και ανθρώπινη πλευρά του ανθρώπου μέσω την βοήθειας των κατώτερων στρωμάτων Haulot 1985.

Τουρισμός επαγγελματικών ταξιδιών. <<Ως επαγγελματικός τουρισμός ορίζεται η μετακίνηση ατόμων που ταξιδεύουν για επαγγελματικούς λόγους σε συνδυασμό με τουριστικά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα πραγματοποιούν ένα επαγγελματικό ταξίδι, διαμένουν εκτός μόνιμης κατοικίας για τουλάχιστον μία μέρα και πραγματοποιούν τουριστικές δραστηριότητες>> Κραβαρίτης Παπαγεωργίου 2007. Αναλυτικότερα πρόκειται για επαγγελματικά ταξίδια όπως συνέδρια, σεμινάρια, συναντήσεις κτλ. Τα ταξίδια αυτά είναι είτε διεθνή, είτε εθνικά, και συνδυάζονται με τουριστικές δραστηριότητες.

Συνεδριακός τουρισμός. Αναφέρεται σε άτομα που διαμένουν εκτός μόνιμης κατοικίας με σκοπό να συμμετέχουν σε συνέδρια. Οι καταναλωτές που πραγματοποιούν το ταξίδι για να συμμετέχουν στα συνέδρια διαθέτουν χρόνο για να καταφύγουν σε τουριστικές δραστηριότητες και να γνωρίσουν τον τόπο.

Τουρισμός περιβάλλοντος. Ο περιβαλλοντικός τουρισμός είναι ένας τύπος τουρισμού που επικεντρώνεται στην ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων που συμβαδίζουν με την αειφόρο ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος. Ο περιβαλλοντικός τουρισμός βασίζεται στο φυσικό περιβάλλον, οικονομικά είναι ευεργετικός, και διαχειρίζεται το περιβάλλον με βιώσιμο τρόπο. Ο περιβαλλοντικός τουρισμός σχεδιάζεται για να παρέχει δραστηριότητες φιλικές προς το περιβάλλον όπως: Πεζοπορία, ποδηλασία, ιππασία, καγιάκ, ενώ διαμονή πραγματοποιείται σε παραδοσιακά καταλύματα. Συνήθως διαθέτει μικρές ομάδες τουριστών, οι οποίοι στην διάρκεια των ταξιδιών τους επισκέπτονται περιοχές με μεγάλη βιοποικιλότητα, δάση βουνά, λίμνες, παραλίες. Η αειφόρος ανάπτυξη επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και έχει θετικές επιδράσεις τόσο στο περιβάλλον όσο και στην τοπική κοινωνία και οικονομία.

Οικοτουρισμός. Είναι μια έννοια που συνδέεται με τον περιβαλλοντικό τουρισμό και αναφέρεται στην μεταφορά τουριστών σε φυσικές περιοχές, με απόλυτη συνείδηση και

υπευθυνότητα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την διατήρηση και μη ρύπανση των περιοχών. (Διεθνής εταιρία για τον οικότουρισμό 1992)

Αγροτικός τουρισμός. Ο Αγροτουρισμός αναπτύσσεται συνήθως στις επαρχίες και αναδεικνύει την παραγωγή αγροτικών προϊόντων, δηλαδή τις δραστηριότητες και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων που παράγουν παραδοσιακά αγροτικά προϊόντα. Βασικό χαρακτηριστικό είναι η διαμονή των τουριστών σε παραδοσιακά καταλύματα. Επισκέψεις σε οικοτεχνίες, μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, γευσιγνωσία, και ξεναγήσεις είναι κάποιες από τις δραστηριότητες του αγροτικού τουρισμού. Μέσω αυτού του βιωματικού τρόπου τουρισμού ενισχύει την οικονομία της περιοχής και συνακόλουθα του αγρότη και οδηγεί στην εξέλιξη της ποιότητας των προϊόντων (Fleischer και Felsenstein 2005). Οι απαιτήσεις των τουριστών που επιλέγουν το συγκεκριμένο είδος εναλλακτικού τουρισμού είναι εξειδικευμένες, επομένως για την ανάπτυξη του απαιτείται και η ύπαρξη των κατάλληλων υποδομών, που θα είναι σε θέση να υποστηρίξουν τις δραστηριότητες του.

Χειμερινός τουρισμός: Ο χειμερινός τουρισμός αναφέρεται στον τουρισμό που διεξάγεται τον χειμώνα, συνήθως σε περιοχές με χιόνια και ψυχρές θερμοκρασίες. Περιλαμβάνει δραστηριότητες που σχετίζονται με το χιόνι, όπως: Ski, Snowboard, Χιονοδρομία, βόλτες στα χιονισμένα τοπία, και άλλα χειμερινά σπορ. Ο χειμερινός τουρισμός ενθαρρύνει και υποβοηθάει τις υποδομές και τις εγκαταστάσεις στις περιοχές που προορίζονται για αυτό το είδος τουρισμού, βελτιώνοντας τις επιλογές και την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται στον επισκέπτη. Ο χειμερινός τουρισμός πρόκειται για μια δημοφιλή μορφή τουρισμού που είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στις βόρειες χώρες καθώς λόγω κλιματικών αλλαγών ο χειμώνας σε αυτές τις περιοχές διαρκεί περισσότερο. Ο χειμερινός τουρισμός συνδέεται με τον χιονοδρομικό τουρισμό και επιλέγεται κυρίως από μικρές ηλικιακές ομάδες οι οποίες επιλέγουν αυτό το είδος τουρισμού για τα χειμερινά σπορ. Σήμερα ο χειμερινός τουρισμός ο οποίος σχετίζεται άμεσα με τα χειμερινά σπορ, αποτελεί για πολλές περιοχές το κυρίαρχο τουριστικό προϊόν, χώρες όπως η: Γαλλία, η Ελβετία, η Αυστρία, ο Καναδάς (Κοκκώσης, Τσάρτας, Γκρίμπα, 2011). Τα κύρια χαρακτηριστικά επομένως του χειμερινού τουρισμού και στα οποία στήριξε την εξέλιξη του είναι το χιόνι και ο πάγος. Οι μορφές αυτού του είδους τουρισμού είναι: Χιονοδρομικός τουρισμός, τουρισμός παραχείμασης, και τουρισμός αθλημάτων η ολυμπιακών αγώνων.

Χιονοδρομικός τουρισμός: Ο χιονοδρομικός τουρισμός αναφέρεται στον τουρισμό που σχετίζεται με την χιονοδρομία, την κατάβαση δηλαδή σε χιονοδρομικά κέντρα με ski, snowboard, η άλλα μέσα μεταφοράς στο χιόνι (Σφακιανάκης 2000). Οι χιονοδρομικοί προορισμοί προσελκύουν πολλούς τουρίστες ανά τον κόσμο, ιδίως σε περιοχές με χιονισμένα τοπία και βουνά. Οι προορισμοί του χιονοδρομικού τουρισμού παρέχουν και ένα πλήθος εναλλακτικών δραστηριοτήτων όπως: Βόλτα με snowmobile, πεζοπορία στο χιόνι, και άλλες χειμερινές δραστηριότητες.

Τουρισμός χειμερινών αθλημάτων: Ο τουρισμός χειμερινών αθλημάτων αποτελεί ένα κομμάτι του χιονοδρομικού τουρισμού και διαθέτει τα ίδια χαρακτηριστικά. Αυτό που τον διαχωρίζει ως μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού είναι πως οι περιοχές που επιλέγονται για αυτό το είδος τουρισμού φιλοξενούν τοπικούς, εθνικούς, και διεθνείς χειμερινούς αγώνες, με τους χειμερινούς ολυμπιακούς αγώνες να ξεχωρίζουν (Σφακιανάκης 2000).

Τουρισμός παραχείμασης: Τουρισμός παραχείμασης πρόκειται για την μετακίνηση ατόμων σε άλλες περιοχές λόγω των κλιματολογικών συνθηκών. Πιο συγκεκριμένα αυτό το είδος τουρισμού αναφέρεται στους ανθρώπους που μετακινούνται σε άλλες περιοχές διότι πιθανότατα στις περιοχές που επισκέπτονται επικρατεί ηπιότερο κλίμα από την περιοχή της μόνιμης κατοικίας τους.

Επίλογος.

Ο εναλλακτικός τουρισμός αφορά ένα είδος ειδικών μορφών τουρισμού όπου οι τουρίστες επιδιώκουν έναν εναλλακτικό – διαφορετικό τρόπο διακοπών ο οποίος είναι συνυφασμένος με την ανάδειξη και την προστασία της τοπικής κουλτούρας, την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την αποφυγή του μαζικού τουρισμού. Ο εναλλακτικός τουρισμός αναφέρεται σε ένα εξειδικευμένο κοινό που απαιτεί εξειδικευμένες δραστηριότητες. Στόχος του είναι να προσφέρει στους ταξιδιώτες μια διαφορετική προσέγγιση στον τουρισμό, και να προωθήσει την ανάδειξη της τοπικής κουλτούρας και της τοπικής οικονομίας. Έτσι ο εναλλακτικός τουρισμός διαφοροποιείται από τον απλό παραδοσιακό τουρισμό ο οποίος επικεντρώνεται στον μαζικό τουρισμό, και δίνει έμφαση στην βιωματική εμπειρία και στον διάλογο με την τοπική κοινωνία και κουλτούρα, ποικίλοντας ανάλογα με τις απαιτήσεις των ταξιδιωτών και προσφέροντας έναν μεγάλο αριθμό δραστηριοτήτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

2.1 Η Φλώρινα

Η περιοχή κατοικείται από τα αρχαία χρόνια, και κατά την αρχαιότητα λεγόταν Λυγκιστής. Ιδρυτής της λυγκηστικής δυναστείας ήταν ο Βρομερός, και αυτός που την προσάρτησε στο βασίλειο της Μακεδονίας ήταν ο Φίλιππος Β, ο πατέρας του Μεγάλου Αλεξάνδρου, καθώς μέχρι τότε αποτελούσε ένα αυτόνομο μακεδονικό κρατίδιο. Η περιοχή κατακλείστηκε από ελληνόφωνα φύλλα τον 19^ο αιώνα π.Χ. εντούτοις το εθνικό υπόβαθρο της περιοχής παρέμεινε ελληνικό και αφού αποχώρησαν οι Βρύγες στην μικρά Ασία τους επόμενους αιώνες σημειώθηκε σημαντική πληθυσμιακή ανάπτυξη. Όσον αφορά τα νεότερα

χρόνια η πόλη λόγω της γεωγραφικής της θέσης είχε σημαντικό ρόλο στους πολέμους που πραγματοποιήθηκαν στην χώρα, οι οποίοι επηρέασαν σε πολλούς τομείς τους πολίτες της Φλώρινας και συνάμα διαμόρφωσαν την κουλτούρα τους, που κατά κοινή ομολογία θεωρείτε βαλκανική. Η Φλώρινα αποτελείται από 14.900 κατοίκους, από τους οποίους το 76% είναι κάτω των 60 ετών, και διαθέτει έκταση 150.000 στρεμμάτων από τα οποία 33% αποτελούν οι βοσκότοποι, 28% η γεωργική γη, 23% τα δάση και 8 % οι λίμνες. Τοποθετείται στο βορειοδυτικό μέρος της Ελλάδας και κατατάσσεται στην βορειοδυτική Μακεδονία, 160 χιλιόμετρα μακριά από την Θεσσαλονίκη. Είναι το βορειοδυτικό σύνορο της Ελλάδας και συνορεύει με 3 νομούς: Την Κοζάνη, την Πέλλα, και την Καστοριά, και με 2 κράτη: Την Αλβανία, και ΠΓΔΜ. Το υψόμετρο της είναι στα 650 μέτρα διαθέτει εναλλαγές τοπίων με ορεινό, ημιορεινό, και πεδινό χαρακτήρα, (Cityofflorina.gr). Η περιοχή δεν περιβάλλεται από θάλασσα με αποτέλεσμα να μην διαθέτει το μονοδιάστατο τουριστικό προϊόν της Ελλάδας ήλιος – θάλασσα, γεγονός που την ωθεί στην ανάπτυξη τον εναλλακτικών μορφών τουρισμού και την προσέλκυση τέτοιων τουριστών.

Το κλίμα της Φλώρινας είναι ηπειρώτικο με ψυχρούς χειμώνες, χιονοπτώσεις και αρκετές βροχοπτώσεις. Το κλίμα προκύπτει από την γεωγραφική θέση στην οποία βρίσκεται η περιοχή, το υψόμετρο, τους ορεινούς όγκους, καθώς και τις λίμνες. Μέση θερμοκρασία είναι οι 12 βαθμοί κελσίου, και η περιοχή είναι κατά βάση γεωργική και κτηνοτροφική (γεγονός από αποδεικνύεται και από το ότι 65% του πληθυσμού διαμένει στις αγροτικές περιοχές της Φλώρινας). Προϊόντα που παράγονται στην Φλώρινα είναι τα φασόλια Πρεσπών, δημητριακά, μήλα, πιπεριές, σταφύλια κτλ.

Η πόλη της Φλώρινας θεωρείται κλειστή καθώς περιβάλλεται από βουνά και δάση. Τα βουνά, τα δάση και γενικότερα ο μεγάλος φυσικός πλούτος δημιούργησαν ένα τοπίο και ένα οικοσύστημα απερίγραπτης ομορφιάς, που δίνουν την δυνατότητα στην περιοχή να αναπτυχθεί και να αναπτυχθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Οι λίμνες των Πρεσπών καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό το κλίμα και την χλωρίδα της Φλώρινας. Στο βουνό έχουν εντοπισθεί περί τα 143 είδη σπάνιας χλωρίδας και 137 είδη σημαντικών πτηνών, γεγονός που οδήγησε την ευρωπαϊκή ένωση να εντάξει το βουνό στο πρόγραμμα περιβαλλοντικής προστασίας. Η Φλώρινα αποτελεί ένα από τα τελευταία καταφύγια της άγριας ζωής στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα να συγκαταλέγεται στις 3 μοναδικές περιοχές της Ευρώπης όπου αναπαράγονται κάποια είδη ζώων, όπως: Καφέ αρκούδες, λύκοι, αλεπούδες, βίδρες, αγριόγιδες, μεσογειακές χελώνες, βαλτοχελώνες, κτλ. Η περιοχή του Βέρνου αναγνωρίζεται για την πλούσια πανίδα της με κυριότερα ζώα την αρκούδα, το λύκο, σπάνια πουλιά και πολλά αρπακτικά. Τέλος οι λίμνες πετρών και της Βεγορίτιδας παρουσιάζουν σημαντική ποικιλία οργανισμών και ιδιαίτερα πουλιών. Στην λίμνη των πετρών έχουν παρατηρηθεί περισσότερα από 90 είδη πουλιών, ενώ στο σύνολο των 2 λιμνών παρουσιάζονται περισσότερα από 130 είδη πουλιών από τα οποία αρκετά είναι απειλούμενα.

2.2 Εναλλακτικός τουρισμός της Φλώρινας.

Η βιομηχανία του τουρισμού στην Ελλάδα αποτελεί μια από τις βασικότερες πηγές εισοδήματος για την ελληνική οικονομία αλλά το μεγαλύτερο πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει είναι η εποχικότητα που υπάρχει στο τουριστικό προϊόν. Η Ελλάδα παρουσιάζει δυο μονοδιάστατα στοιχεία όσον αφορά τον τουρισμό, αυτά του ήλιου και της θάλασσας. Στοιχεία που την κάνουν να ξεχωρίζει σε σχέση με άλλες χώρες και στα οποία βασίζονται οι περισσότερες περιοχές της Ελλάδας. Τι γίνεται όμως όταν αυτά τα στοιχεία δεν υφίστανται. Η Φλώρινα ως προορισμός εναλλακτικού τουρισμού καταπολεμάει το πρόβλημα της εποχικότητας παρουσιάζοντας ένα πρωτότυπο είδος

τουρισμού αυτό του εναλλακτικού τουρισμού, του τουρισμού που δεν βασίζεται σε αυτά τα δυο στοιχεία. Στην συγκεκριμένη διπλωματική εργασία θα παρουσιαστεί ο εναλλακτικός τουρισμός της Φλώρινας, μια ορεινής πόλης όπως προαναφέρθηκε στη Δυτική Μακεδονία όπου το πρόβλημα της εποχικότητας εμφανίζεται κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες καθώς κατά την χειμερινή περίοδο η πόλη έχει να προσφέρει ένα αρκετά καλό τουριστικό προϊόν (χιονοδρομικό κέντρο, δρώμενα, παραδοσιακά έθιμα όπως οι φωτιές, καζάνια, φιλική ατμόσφαιρα κ.α.). Η Φλώρινα αποτελεί έναν προορισμό που προσελκύει τουρίστες των οποίων τα ενδιαφέροντα δεν σχετίζονται με τις καλοκαιρινές δραστηριότητες. Στις δραστηριότητες του εναλλακτικού τουρισμού κυριαρχεί η περιπέτεια και η συμμετοχή σε δράσεις είτε κατά την χειμερινή, είτε κατά την καλοκαιρινή περίοδο. Ανάμεσα σ' αυτές είναι η ορειβασία, η πεζοπορία, το τρέκινγκ, η αναρρίχηση, η ιππασία, η ποδηλασία στο βουνό, καγιάκ και κωπηλασία στη λίμνη Πρέσπα και άλλα υπαίθρια σπορ. Υπάρχουν επίσης και αρκετές δυνατότητες συνδυασμού διαφόρων δραστηριοτήτων με άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως τον οινοτουρισμό με επισκέψεις στους αμπελώνες και τα φημισμένα οινοποιεία της περιοχής, τον αγροτουρισμό, φεστιβάλ, πολιτιστικές εκδηλώσεις, συναυλίες διαφόρων ειδών μουσικής, εικαστικές εκθέσεις, δημιουργικά εργαστήρια σε συνεργασία με τη σχολή καλών τεχνών, μπαζάρ σε περιοχές της πόλης όπως ο χώρος του Ζωολογικού κήπου ή το ποτάμι.

Η Φλώρινα επίσης διαθέτει και μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά με αποτέλεσμα ο πολιτιστικός τουρισμός της περιοχής να είναι αναπτυγμένος. Η Φλώρινα εκτός από την φυσική της ομορφιά διαθέτει και ένα μεγάλο εύρος καλλιτεχνών, επαγγελματίες και ερασιτέχνες, που με το πέρασμα του χρόνου έχουν δημιουργήσει πολλά πολιτιστικά αξιοθέατα. Ο νομός της Φλώρινας αποτελεί ένα από τα ωραιότερα τοπία της Ελλάδας. Όλα τα βουνά της Φλώρινας είναι ιδανικά για πεζοπορία, ορειβασία, ορειβατικό ποδήλατο, χιονοδρομία, για τα πολλά μονοπάτια που διασχίζουν τα βουνά και γενικότερα για την ομορφιά της φύσης και την θέα που προσφέρουν. Τα βουνά της Φλώρινας και η απερίγραπτη ομορφιά της φύσης είναι το σήμα κατατεθέν της πόλης και αποτελούν ένα τουριστικό αξιοθέατο που κάποιος πρέπει σίγουρα να επισκεφτεί. Σημαντικά τουριστικά αξιοθέατα σίγουρα είναι και κάποια από τα πιο φημισμένα χωριά της Φλώρινας που είναι ευρέως γνωστά σε όλη την Ευρώπη, και αυτά δεν είναι άλλα από τις Πρέσπες και το Νυμφαίο (το οποίο μάλιστα έχει χαρακτηριστεί ως ένα από τα 10 ομορφότερα χωριά της Ευρώπης). Στην Πρέσπα εκτός από την ανεκτίμητη αξία της φύσης κάποιος μπορεί να απολαύσει τα τοπία της μικρής λίμνης, αλλά και την μεγάλη λίμνη της Πρέσπας η οποία είναι και η μεγαλύτερη όλων των βαλκάνιων. Από την άλλη πλευρά στον Νυμφαίο μόνο

και από το προσωνύμιο του “ Η χιονάτη του Βορρά” καταλαβαίνει κανείς πως αποτελεί έναν από τους ιδανικότερους προορισμούς τουρισμού κατά τους χειμερινούς μήνες. Στην αυτήν την περιοχή φυσικής ομορφιάς και άγριας ζωής ο επισκέπτης μπορεί να δει το καταφύγιο της καφέ αρκούδας, και το καταφύγιο Λύκου του Αρκτούρου (μοναδικά στην Ελλάδα). Ο Άγιος Παντελεήμονας είναι επίσης ένα σημαντικό τουριστικό αξιοθέατο της Φλώρινας. Είναι χτισμένος στη νοτιοδυτική όχθη της λίμνης Βεγορίτιδας και απέχει 2,5 χιλιόμετρα από την λίμνη των Πετρών οι οποίες αποτελούν σημαντικούς υδροβιότοπους. Ο Άγιος Παντελεήμονας είναι στενά συνδεδεμένος με το κρασί και σύμφωνα με εξειδικευμένους γνώστες το καλύτερο κρασί του νομού βγαίνει από τα αμπέλια που καλλιεργούνται μεταξύ των λιμνών Πετρών και Βεγορίτιδας. Εκτός από τα πέτρινα και γραφικά σοκάκια που μπορεί να δει κανείς στην περιοχή, μπορεί επιπροσθέτως να επισκεφθεί και το χιονοδρομικό κέντρο του Καϊμακτσαλάν που βρίσκετε σε μικρή απόσταση.

2.3 Μελέτη περίπτωσης της Φλώρινας

Η συγκεκριμένη μελέτη λαμβάνει τον τίτλο << Χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού της Φλώρινας>>. Σκοπός της μελέτης είναι να παρουσιαστούν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, και τα χαρακτηριστικά του στην Φλώρινα από την οπτική γωνία των κατοίκων της. Αυτό θα προκύψει μέσω της έρευνας που θα πραγματοποιηθεί, και φυσικά μέσω της απάντησης των ερευνητικών ερωτημάτων από τους κατοίκους, γεγονός που θα εμβαθύνει περαιτέρω το θέμα και ίσως προσφέρει γνώσεις για εναλλακτικές μορφές τουρισμού που δεν μπορούμε να γνωρίζουμε από κάποια πηγή. Αναλυτικότερα το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, ποιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού εμφανίζονται στην Φλώρινα και ποια είναι τα χαρακτηριστικά τους, θα απαντηθεί με την χρήση ποιοτικής έρευνας και πιο συγκεκριμένα συνεντεύξεων. Τέλος τα αποτελέσματα που θα προκύψουν από την συγκεκριμένη έρευνα θα αποτυπώνουν τις μορφές εναλλακτικού τουρισμού που υπάρχουν στην Φλώρινα, και πως η Φλώρινα ξεχωρίζει ως εναλλακτικός τουρισμός έναντι άλλων ανταγωνιστικών περιοχών.

2.4 Λόγοι επιλογής ποιοτικής έρευνας

Παρόλο που η ποσοτική έρευνα έχει πολλά πλεονεκτήματα, στην συγκεκριμένη περίπτωση επιλέξαμε την μέθοδο της ποιοτικής έρευνας. Η επιλογή αυτή έγινε διότι η ποσοτική έρευνα σε πολλές περιπτώσεις έχει περιορισμένη κατανόηση. Πιο συγκεκριμένα επικεντρώνεται στην συλλογή και ανάλυση αριθμητικών δεδομένων παραμελώντας πολλές φορές στην κατανόηση των βαθύτερων συμπερασμάτων που πιθανότατα θα μπορούσαν να προκύψουν από μία συνέντευξη για παράδειγμα. Η ποσοτική έρευνα επίσης περιορίζεται στην συλλογή στατιστικών δεδομένων σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο χωρίς να λαμβάνει υπόψιν τις δυναμικές μεταβολές που μπορεί να συμβούν στο πέρασμα του χρόνου. Από της άλλη πλευρά επιλέξαμε την ποιοτική έρευνα καθώς για το συγκεκριμένο θέμα θα μας βοηθούσε σε μεγαλύτερο βαθμό όχι μόνο να εξάγουμε απλώς συμπεράσματα αλλά πολύ περισσότερο να οδηγηθούμε σε μια βαθύτερη κατανόηση για το ερώτημα του εναλλακτικού τουρισμού στην Φλώρινα, και αυτό γιατί μέσω των συνεντεύξεων θα λάβουμε αναλυτικές περιγραφές και προσωπικές απόψεις. Τέλος επιλέχθηκαν οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου διότι με τις ερωτήσεις ανοιχτού τύπου δίνεται η δυνατότητα στον ερωτώμενο να απαντήσει ελεύθερα με την δική του άποψη χωρίς να κατευθύνεται απαραίτητα η συζήτηση. Με αυτόν τον τρόπο θα λάβουμε περιγραφικές και αναλυτικές απαντήσεις επιτρέποντας παράλληλα στους ερωτώμενους να απαντήσουν ελεύθερα και να εκφράσουν την γνώμη τους.

2.5 Ηθική δεοντολογία

Σε αυτό το σημείο της διπλωματικής είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η συγκεκριμένη έρευνα και η συνεντεύξεις έλαβαν άδεια από την επιτροπή ηθικής δεοντολογίας. Συμπληρώθηκε η φόρμα ηθικής δεοντολογίας όπου γνωστοποιεί την ηθική στην έρευνα. Αναλυτικότερα ο κάθε συνεντευξιζόμενος ενημερώθηκε για τον σκοπό της συγκεκριμένης έρευνας, την ιδιότητα μου καθώς και τη ν ταυτότητας μου, ενώ ενημερώθηκε εξ αρχής πως ανά πάσα στιγμή οποιονδήποτε λόγο μπορεί να αποχωρήσει από την διαδικασία της συνέντευξης.

2.6 Ποιοτική έρευνα

Η ποιοτική έρευνα επιλέγεται ως μέσο για την συλλογή δεδομένων μέσω των συνεντεύξεων. Η μέθοδος των συνεντεύξεων πραγματοποιείται είτε τηλεφωνικά, είτε μέσω διαδικτύου (μέσω κάποια τηλεδιάσκεψης, ή αποστολή ερωτηματολογίου μέσω διαδικτύου), είτε δια ζώσης. Στην συγκεκριμένη περίπτωση επιλέχθηκε η μέθοδος των συνεντεύξεων μέσω δια ζώσης καθώς με αυτό τον τρόπο θα υπάρξει μια αμεσότητα στην επικοινωνία η οποία θα επιφέρει τα μέγιστα αποτελέσματα στην έρευνα και την διεξαγωγή συμπερασμάτων (εισαγωγή στην ποιοτική έρευνα 2017). Βέβαια η συνέντευξη για να θεωρηθεί αποτελεσματική και να μας δώσει τις απαντήσεις στο ερευνητικό μας ερώτημα, είναι υποχρεωτικό να διαμορφωθούν οι ερωτήσεις με τρόπο ώστε να υπάρχει διαδοχή και ροή στην συζήτηση χωρίς να γίνονται περειαίρω ερωτήσεις στον ερωτηθέντα καθώς δεν θέλουμε σε καμιά περίπτωση να επηρεάσουμε τον τρόπο σκέψης του. Τα ερωτηματολόγια απευθύνονται στοχευμένα σε ειδικευόμενους του χώρου του τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα ρωτήθηκαν οι παρακάτω:

1. Μία tour operator ενός τουριστικού γραφείου
2. Ένας ιδιοκτήτης τουριστικού γραφείου στην Φλώρινα και στην Θεσσαλονίκη
3. Διευθύντρια του γραφείου τουρισμού της Φλώρινας
4. Υπεύθυνος χιονοδρομικού κέντρου βίγλας
5. Ένας ξενοδόχος στην Φλώρινα
6. Ένας ιδιωτικός υπάλληλος
7. Μια φοιτήτρια στην Φλώρινα
8. Ένας μάγειρας σε τοπικό εστιατόριο της περιοχής
9. Ένας υπάλληλος ξενοδοχείου στην Φλώρινα
10. Ένας υπάλληλος υποδοχής στο καζίνο της Φλώρινας

Όσον αφορά την δομή της συνέντευξης αποτελείται από 14 ερωτήματα και είναι τα εξής:

- Αποτελεί η Φλώρινα τουριστικό προορισμό?
- Για ποιους λόγους οι τουρίστες επιλέγουν την Φλώρινα
- Ποιους θεωρείται ανταγωνιστικού προορισμούς της Φλώρινας
- Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα της Φλώρινας σε σχέση με τους ανταγωνιστικούς προορισμού
- Πιστεύετε πως η Φλώρινα είναι προορισμός εναλλακτικού τουρισμού?

- Εάν ναι. Ποιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού πιστεύετε πως υπάρχουν στην Φλώρινα
- Η τοπική κοινωνία και η πολιτεία θεωρείται πως συμβάλουν στην ενδυνάμωση και περαιτέρω εξέλιξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού που αναφέρατε?
- Θεωρείτε πως η Φλώρινα υποστηρίζει τον γαστρονομικό τουρισμό και τον οινοτουρισμό?
- Εάν ναι. Υπάρχουν επιχειρήσεις που προωθούν τα τοπικά φαγητά, και κρασιά. Υποστηρίζουν αυτή την μορφή τουρισμού?
- Πιστεύετε πως οι τουρίστες επισκέπτονται την Φλώρινα για την φύση της?
- Εάν ναι. Θα μπορούσε να υπάρξει αγροτικός τουρισμός? Υπάρχουν υποδομές για αυτή την μορφή τουρισμού?
- Ποια είναι η γνώμη σας για τον χειμερινό/χιονοδρομικό εναλλακτικό τουρισμό της Φλώρινας? Υπάρχει? Διαθέτει οι Φλώρινα υποδομές για την υποστήριξη αυτού του είδους εναλλακτικού τουρισμού?
- Θεωρείται πως η πολιτεία δίνει μεγάλη προσοχή στην ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού της Φλώρινας?
- Τέλος πιστεύετε πως η Φλώρινα δεν διαθέτει κάποια μορφή εναλλακτικού τουρισμού, που λόγω των υποδομών της και των δυνατοτήτων της θα έπρεπε στο μέλλον να αναπτύξει?

Η επιλογή της ποσοτικής έρευνας έγινε με στόχο την διεξαγωγή της έρευνας σε γνώστες του αντικειμένου και ειδικευόμενους στον χώρο του τουρισμού στην περιοχή της Φλώρινας. Η έρευνα θα οδηγήσει στην εξαγωγή ασφαλών αποτελεσμάτων. Κύριος σκοπός της έρευνας που πραγματοποιείται είναι να διατυπωθούν απόψεις σχετικά με τον εναλλακτικό τουρισμό της Φλώρινας, και να προκύψουν πληροφορίες για μορφές εναλλακτικού τουρισμού που πιθανότατα μπορεί να μην είναι εμφανείς από το διαδίκτυο ή από κάποια άλλη πηγή. Η ποιοτική έρευνα και η διατύπωση των ερωτημάτων έχουν διατυπωθεί με τρόπο ώστε, να υπάρχει μια ροή στην διεξαγωγή της συνέντευξης και τον αποτελεσμάτων, χωρίς η συνέντευξη να κατευθύνεται από τον ερευνητή. Με λίγα λόγια ο ερευνητής θέτει τα ερωτήματα και στην συνέχεια η συνέντευξη δεν βασίζεται στον διάλογο, καθώς στην συγκεκριμένη περίπτωση σκοπός μας είναι να κατανοήσουμε τις εκφράσεις των ερωτηθέντων, τις εμπειρίες τους, και την γνώμη τους για τον εναλλακτικό τουρισμό της περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ / ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3.1 αποτελέσματα έρευνας

Μετά την ολοκλήρωση και την καταγραφή των συνεντεύξεων στα πλαίσια της ποιοτικής έρευνας προέκυψαν πληροφορίες και πορίσματα που αφορούσαν τον εναλλακτικό τουρισμό της Φλώρινας. Πιο συγκεκριμένα ερευνήθηκαν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που υπάρχουν στην Φλώρινα σύμφωνα με τα λεγόμενα των ερωτηθέντων και ποια είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της περιοχής σε σχέση με άλλους προορισμούς. Δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στις εναλλακτικές μορφές που σύμφωνα με την βιβλιογραφία υπάρχουν στην Φλώρινα και αναζητήθηκαν λύσεις για αναπτύξει περεταίρω μορφών τουρισμού στο μέλλον. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των συνεντευξιζόμενων τα θέματα προς διερεύνηση παρουσίασαν άλλοτε ομοιότητα σε ορισμένα θέματα και άλλοτε αποκλίσεις, γεγονός που οφείλεται στην διαφορετική οπτική γωνία λόγω ιδιότητας.

3.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων των συνεντεύξεων

Ερώτημα 1 Αποτελεί η Φλώρινα τουριστικό προορισμό?

Στο πρώτο ερώτημα οι ερωτηθέντες ρωτήθηκαν για το εάν η Φλώρινα αποτελεί τουριστικό προορισμό. Όλοι απάντησαν πως η Φλώρινα αποτελεί τουριστικό προορισμό με κάποιους να σημειώνουν πως η Φλώρινα αποτελεί τουριστικό προορισμό καθώς διαθέτει φυσική ομορφιά και μπορεί να προσφέρει στον επισκέπτη όμορφα τοπία και μοναδικές εμπειρίες, και αναφέρεται σε τουρίστες συγκεκριμένων επιλογών. Αξιοσημείωτη είναι η απάντηση του ερωτηθέν ατόμου 7 όπου ανέφερε πως δέχεται τουρίστες αλλά ωστόσο λόγω κλίματος δέχεται τουρίστες κυρίως κατά τους χειμερινούς μήνες. Θεωρεί πως οι επισκέπτες είναι λιγότεροι σε σχέση με άλλες περιοχές της χώρας λόγω τοποθεσίας και χιλιομετρικής απόστασης από τα μεγάλα αστικά κέντρα, αλλά παρόλα αυτά σε χαμηλό βαθμό μεν σε σύγκριση με άλλες περιοχές προσελκύει τουρίστες. Με λίγα λόγια Στο πρώτο ερώτημα το σύνολο των ερωτηθέντων συμφώνησε στο γεγονός πως η Φλώρινα αποτελεί τουριστικό προορισμό για πολλούς τουρίστες, με κάποιους από αυτούς να εκφράζουν την ανησυχία πως παρόλο την φυσική ομορφιά και τις δυνατότητες της Φλώρινας, η πόλη δεν έχει αξιοποιηθεί όπως θα έπρεπε με αποτέλεσμα ακόμα να μένει πίσω συγκριτικά με άλλες ανταγωνιστικές περιοχές.

Ερώτημα 2 Για ποιους λόγους οι τουρίστες επιλέγουν την Φλώρινα

Στο δεύτερο ερώτημα το μεγαλύτερο μέρος των δειγμάτων ανέφεραν το χιονοδρομικό κέντρο ως έναν από τους βασικότερους λόγους για να επισκεφθεί κάποιος την Φλώρινα. Λόγος έγινε και για τις Πρέσπες και τις λίμνες όπου βρίσκονται ανάμεσα σε 3 χώρες (Ελλάδα – Αλβανία – Βόρεια Μακεδονία). Επίσης η φύση και τα ανέγγιχτα τοπία διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην προσέλκυση τουριστών αλλά και ο οινοτουρισμός που από πολλούς ερωτηθέντες έγινε λόγος καθώς ανέφεραν πως το συγκεκριμένο είδος τουρισμού είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένο σε σχέση με άλλες περιοχές.

Το ερωτηθέν άτομο 1

ανέφερε πως οι τουρίστες επιλέγουν την Φλώρινα κυρίως για τον χειμερινό τουρισμό, καθώς διαθέτει ένα αξιόλογο χιονοδρομικό κέντρο. Επίσης τόνισε τον οινοτουρισμό καθώς η περιοχή φημίζεται για τα κρασιά της. Ανέφερε πως υπάρχουν πολλά οινοποιεία ευρέως γνωστά όχι μόνος την Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό γεγονός που ανεβάζει το επίπεδο στο συγκεκριμένο είδος τουρισμού. Τέλος ανέφερε και τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που λόγω της φύσης μπορεί κάποιος να απολαύσει.

Για το ίδιο ερώτημα ο δεύτερος ερωτηθέντας ανέφερε πως οι τουρίστες επιλέγουν την Φλώρινα για τα χιονοδρομικά της κέντρα για χειμερινές δραστηριότητες όπως (σκι, snowboard, κτλ), αλλά και για την φύση της να περπατήσουν να κάνουν ανάβαση, περίπατο, ορειβασία, και να γνωρίσουν τις λίμνες και τους παραδοσιακούς οικισμούς. Ο οινοτουρισμός αναφέρθηκε και από τον συγκεκριμένο ερωτηθέντα ως λόγος που επισκέπτεται κάποιος την Φλώρινα.

Ερωτώμενος 3.

Η καθαρή ατμόσφαιρα, η Φύση, το πράσινο, δραστηριότητες στην φύση όπως χιονοδρομικό, δραστηριότητες στην λίμνη, βαρκάδες κτλ, είναι κάποιοι από τους λόγους που οι τουρίστες επιλέγουν την περιοχή

Ερωτηθέν άτομο 4.

Θεωρεί πως το αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, το πανέμορφο φυσικό τοπίο, η προσβασιμότητα και η οικονομικότητα στην παροχή υπηρεσιών είναι κάποιοι από τους λόγους που επιλέγουν οι τουρίστες την περιοχή.

Ερωτώμενος 5.

Το χιονοδρομικό κέντρο και γενικότερα ο χειμερινός τουρισμός και οι χειμερινές αθλητικές δραστηριότητες (σκι, snowboard κτλ). Επίσης το έθιμο των φωτιών, πεζοπορία στα βουνά και βαρκάδα στις Πρέσπες.

Ερωτώμενος 6.

Αποτελεί έναν από τους κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς τον χειμώνα λόγω του χιονιού που συνήθως σπανίζει στην νότια Ελλάδα. Υπάρχουν 2 χιονοδρομικά κέντρα στην Φλώρινα και μπορεί κάποιος να βιώσει την ύπαιθρο της βόρειας Ελλάδας.

Ερωτώμενος 7.

Αναφέρει πως οι τουρίστες επιλέγουν την Φλώρινα κυρίως κατά τους χειμερινούς μήνες λόγω του χιονοδρομικού κέντρου και των χιονισμένων τοπίων. Διαθέτει πλούσια ιστορία, μουσεία και όμορφα τοπία να περιηγηθεί κανείς. Επίσης τονίζει πως το Νυμφαίο, το καταφύγιο της καφέ αρκούδας και του λύκου, οι ψαράδες των Πρεσπών διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στον τουρισμό.

Ερωτώμενος 8.

Ο ερωτώμενος 8 θεωρεί πως οι Πρέσπες και οι λίμνες τις είναι από τους βασικούς λόγους που επιλέγει ο τουρίστα την περιοχή. Αναφέρει επίσης τα μαγευτικά τοπία και το γεγονός πως η Φλώρινα περιτριγυρίζεται από βουνά. Τοπικά προϊόντα που δεν βρίσκεις αλλού όπως γλυκά του κουταλιού. Τέλος αναφέρει πως ο οινοτουρισμός της περιοχής προσελκύει και αυτός με την σειρά του τουρίστες.

Ερωτώμενος 9.

Ο ερωτώμενος 9 θεωρεί πως η Φλώρινα αποτελεί έναν προορισμό εναλλακτικού τουρισμού και επιλέγεται λόγω των λιμνών των Πρεσπών, του χιονοδρομικού κέντρου, του παραδοσιακού χωριού του νυμφαίου και του Αρκτούρου που αποτελεί το μοναδικό καταφύγιο στην Ευρώπη για την καφέ αρκούδα και τους λύκους.

Ερωτώμενος 10.

Ο συγκεκριμένος ερωτώμενος αναφέρει πως στη Φλώρινα υπάρχουν αρκετά μέρη που μπορεί να επισκεφτεί κανείς. Ένα από τα πιο γνωστά μέρη της πόλης είναι το γραφικό χωριό Νυμφαίο, με τα πετρόκτιστα σπίτια και τα διάφορα καταφύγια ζώων, όπως είναι ο "Αρκτούρος" . Ακόμη οι γνωστές λίμνες, η Μικρή και η Μεγάλη Πρέσπα που βρίσκονται στα σύνορα τριών χωρών (Αλβανία, Ελλάδα, Σκόπια) είναι μια τοποθεσία που αξίζει να επισκεφτούν οι τουρίστες. Τέλος, φυσικά το χιονοδρομικό κέντρο της Βίγλας, στο χωριό Πισοδέρι με τις μεγάλου μήκους χιονοδρομικές πίστες.

Ερώτημα 3 Ποιους θεωρείται ανταγωνιστικούς προορισμούς της Φλώρινας

Στο τρίτο ερώτημα για το ποιοι είναι οι ανταγωνιστικοί προορισμοί της Φλώρινας όλοι οι ερωτηθέντες απάντησαν ως πρώτη επιλογή την Καστοριά καθώς θεωρούν πως βρίσκεται σε κοντινή απόσταση από την Φλώρινα η προσβασιμότητα σε αυτήν είναι πολύ πιο εύκολη, και η λίμνη σε συνδυασμό με την φύση ανταγωνίζεται αποτελεσματικά την Φλώρινα. Άλλες περιοχές όπως τα Μέτσοβο, Τζουμέρκα, Ζαγοροχώρια, Γιάννενα, είναι επίσης ανταγωνιστικοί προορισμοί καθώς θεωρείται πως οι συγκεκριμένοι προορισμοί όπως και η Φλώρινα συνδέονται περισσότερο με τον χειμερινό τουρισμό

Δείγματα	Ανταγωνιστικοί προορισμοί
• Δείγματα 1,2,3,4,5,7,8,9, 10	• Καστοριά
• Δείγματα 3,7,8	• Ζαγοροχώρια
• Δείγματα 3,6,7,8	• Μέτσοβο
• Δείγματα 3,9,10	• Έδεσσα
• Δείγματα 1,9	• Νάουσα
• Δείγματα 1,9	• Βέροια
• Δείγμα 4	• Τρίκαλα

• Δείγμα 8	• Τζουμέρκα
• Δείγμα 9	• Περιοχές της Κοζάνης (Νεράιδα)
• Δείγμα 10	• Ιωάννινα

Πίνακας: 1 ανταγωνιστικοί προορισμοί της Φλώρινας.

Η καστόρια επιλέχθηκε ως ανταγωνιστικό προορισμός της Φλώρινας καθώς υποστηρίχτηκε από το σύνολο των ερωτηθέντων πως έχει αξιοποιήσει καλύτερα τους φυσικούς πόρους και τα αξιοθέατα, και είναι ένας πολύ κοντινός προορισμός στην Φλώρινα. Επίσης πολλοί ερωτώμενοι ανέφεραν πως την θεωρούν εξίσου γραφική όσο η Φλώρινα, αλλά σε αντίθεση με την Φλώρινα που την διασχίζει ποτάμι, η Καστοριά περιβάλλεται από λίμνη. Τέλος υποστηρίχτηκε πως η καστόρια μπορεί να ανταποκριθεί στο αντίστοιχο είδος τουρισμού είναι πιο εύκολα προσβάσιμη για τον επισκέπτη και ο επισκέπτης έρχεται αντιμέτωπος με φυσικά τοπία όπου η λίμνη διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο

Το Μέτσοβο επιλέχθηκε ως ανταγωνιστικός προορισμός καθώς είναι επίσης ένας από τους κορυφαίους τουριστικούς χειμερινούς προορισμούς στην Ελλάδα. Το Μέτσοβο επίσης έχει προβληθεί περισσότερο με όλες τις μορφές διαφήμισης και ενδεχόμενος παρέχει ένα πιο ολοκληρωμένο πακέτο χειμερινών διακοπών υποστήριξαν οι ερωτώμενοι 3,6,7,8.

Η Έδεσσα επιλέχθηκε λόγω των καταρρακτών και των ιαματικών νερών που προσφέρει στον τουρίστα.

Η Νάουσα και οι Βέροια επιλέχθηκαν ως ανταγωνιστικοί προορισμοί καθώς οι συγκεκριμένες περιοχές διαθέτουν εξίσου ποιοτικό τουριστικό προϊόν και η Νάουσα συγκεκριμένα διαθέτει και το πάρκο του Αγίου Νικολάου και ένα πολύ καλό χιονοδρομικό κέντρο.

Περιοχές της Κοζάνης (Νεράιδα) επιλέχθηκε ως ανταγωνιστικός προορισμός της Φλώρινα λόγω της λίμνης του Πολυφύτου και τον όμορφων τοπίων.

Ερώτημα 4 Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα της Φλώρινας σε σχέση με τους ανταγωνιστές της.

Στην ερώτηση για τα πλεονεκτήματα το συμπέρασμα που προκύπτει είναι πως το χιονοδρομικό κέντρο και οι χαμηλές τιμές της Φλώρινας είναι κάποια από τα βασικά πλεονεκτήματα. Πλεονεκτήματα επίσης θεωρούν και την απεριγράπτη φύση της περιοχής, το ανέγγιχτο περιβάλλον της και τα εξαιρετικά τοπικά προϊόντα. Βέβαια δεν συμφωνούν όλοι πως η Φλώρινα διαθέτει κάποιο πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστικών προορισμών ενώ τα μειονεκτήματα είναι περισσότερα. Συγκεκριμένα βασικό μειονέκτημα είναι οι πολικές θερμοκρασίες και οι δύσκολες καιρικές συνθήκες που καθιστούν δύσβατη την περιοχή και δύσκολη την προσβασιμότητα τόσο προς αυτή όσο και στις γύρω περιοχές. Λόγος έγινε και για τις απαραιτωμένες υποδομές και το κακό οδικό δίκτυο, αλλά και για τους λάθους χειρισμούς ντόπιων κατοίκων οι οποίοι με σκοπό την κερδοσκοπία υποβαθμίζουν το τουριστικό προϊόν της Φλώρινας.

Ερωτώμενος 1.

Θεωρεί πως δεν υπάρχει κάποιο πλεονέκτημα εκτός από τον οινοτουρισμό, και αυτό γιατί το κλίμα της περιοχής είναι πιο ευνοϊκό για του αμπελώνες και την ανάπτυξη συγκεκριμένων ποικιλιών κρασιού. Στα μειονεκτήματα κατατάσσει τις χαμηλές θερμοκρασίες που δυσκολεύουν ιδιαίτερα τον επισκέπτη. Συγκεκριμένα αναφέρει πως υπάρχουν καιρικές συνθήκες κυρίως κατά την χειμερινή περίοδο που μπορεί να έχει πάρα πολύ χιόνι με αποτέλεσμα να καθίσταται δύσκολη η προσέγγιση της Φλώρινα καθώς ο δρόμος λόγω του χιονιού γίνεται δύσβατος. Τέλος ακόμα ένα μειονέκτημα θεωρεί πως είναι η μεγάλη χιλιομετρική απόσταση από τα μεγάλα αστικά κέντρα. Συγκεκριμένα αναφέρει πως λόγω της απόστασης δεν μπορεί κάποιος να αποδράσει για μια ημερήσια η διήμερη εκδρομή με αποτέλεσμα να χρειάζεται περισσότερες μέρες και συνακόλουθα να ανεβαίνει το κόστολόγιο.

Ερωτώμενος 2.

Ως πλεονεκτήματα ο δεύτερος ερωτώμενος θέτει τις πολύ χαμηλές τιμές σε σχέση με τους ανταγωνιστές. Στα μειονεκτήματα κατατάσσει τις υποδομές και την προσβασιμότητα στην περιοχή

Ερωτώμενος 3.

Η ύπαρξη καλού χιονοδρομικού κέντρου, τα τοπικά προϊόντα και η χειμερινή ατμόσφαιρα είναι κάποια από τα πλεονεκτήματα. Στα μειονεκτήματα αναφέρει την απόσταση από τα μεγάλα αστικά κέντρα όπως η Αθήνα, η Πάτρα κτλ, το ανεπαρκές οδικό δίκτυο καθώς χαρακτηριστικά αναφέρει πως η Εγνατία φτάνει μόνο ως την Πτολεμαΐδα και με παράκαμψη στην Καστοριά, και Τέλος η εγκατάλειψη πολλών σημείων τουριστικού ενδιαφέροντος.

Ερωτώμενος 4.

Το ερωτηθέν άτομο 4 αναφέρει ως πλεονεκτήματα το χιονοδρομικό κέντρο, τις λίμνες που βρίσκονται στην περιφέρεια της, και ότι είναι πιο οικονομική. Από την άλλη πλευρά στα μειονεκτήματα θεωρεί πως η έλλειψη επαγγελματιών στον τουρισμό έχει υποβαθμίσει σε μεγάλο βαθμό του τουριστικό προϊόν της Φλώρινας. Επίσης η έλλειψη συντονισμού της τοπικής κοινωνίας και της αυτοδιοίκησης για την εξέλιξη του τουρισμού, και η έλλειψη θέσεων στάθμευσης αποτελούν εξίσου σημαντικά μειονεκτήματα.

Ερωτώμενος 5.

Το καθαρό φυσικό τοπίο, το περιβάλλον, η ανέγγιχτη φύση, και τα ποιοτικά τοπικά προϊόντα είναι κάποια από τα πλεονεκτήματα. Στα μειονεκτήματα αναφέρει τις πολύ χαμηλές θερμοκρασίες κατά του χειμερινούς μήνες, και η δύσκολη προσβασιμότητας εξαιτίας του οδικού δικτύου.

Ερωτώμενος 6.

Ως πλεονεκτήματα αναφέρει τις χαμηλές τιμές και το χιονοδρομικό κέντρο, ενώ ως μειονεκτήματα θεωρεί πως είναι οι χαμηλές θερμοκρασίες που δυσχεραίνουν την προσβασιμότητα προς την περιοχή και την διαβίωση σε αυτή.

Ερωτώμενος 7.

Στα πλεονεκτήματα είναι τα τοπικά της προϊόντα, τα τοπία, το γεμάτο νεοκλασικά σπίτια ποτάμι εκ των οποίων ένα έχει χρησιμοποιηθεί και σε ταινία του Αγγελόπουλου. Στα μειονεκτήματα είναι η απόσταση. Η Φλώρινα απέχει από τα μεγάλα αστικά κέντρα και οι μετακίνηση προς τις γύρω περιοχές τις Φλώρινας (Νυμφαίο, Πρέσπες) είναι μακριά.

Ερωτώμενος 8.

Ο συγκεκριμένος ερωτώμενος στα πλεονεκτήματα αναφέρει την ύπαρξη του χιονοδρομικού κέντρου. Τα τοπικά προϊόντα όπως τα γλυκά κουταλιού και τα κρασιά. Τα φυσικά τοπία των Πρεσπών και τα γραφικά χωριά που σε ταξιδεύουν σε άλλες εποχές. Στα μειονεκτήματα ως βασικότερο όλων θεωρεί πως είναι η προσέγγιση την πόλη της Φλώρινας, όπως και η μετακίνηση στις γύρω περιοχές. Τέλος κάνει λόγο για τα μειωμένα δρομολόγια των λεωφορείων και των τρένων που δεν διευκολύνουν τους επισκέπτες στο να ταξιδέψουν στην Φλώρινα. Εν κατακλείδι με λίγα λόγια λέει πως οι Φλώρινα δεν αξιοποιεί αυτά που έχει και δεν τα διαφημίζει σε μεγάλο βαθμό.

Ερωτώμενος 9.

Στα πλεονεκτήματα αναφέρει τις καλές τιμές της περιοχής, χαρακτηριστικά λέει πως η Φλώρινα δεν είναι ακριβή πόλη. Επίσης είναι μικρή πόλη και μπορεί κάποιος να την απολαύσει στο σύνολο της, δηλαδή σε σύντομο χρονικό διάστημα να δει και τις γύρω περιοχές. Στα μειονεκτήματα θα έλεγα πως είναι οι χαμηλές θερμοκρασίες που πέφτουν κάτω από τους 0 βαθμούς κελσίου και αποτρέπουν τους τουρίστες.

Ερωτώμενος 10.

Το ερωτηθέν άτομο 10 στο συγκεκριμένο ερώτημα απάντησε πως η Φλώρινα δυστυχώς είναι μια πολύ κλειστή και οπισθοδρομική κοινωνία που εδώ και χρόνια δεν αναδεικνύει ή δεν διαφημίζει όσο θα έπρεπε τις ομορφιές του τόπου της. Σε αντίθεση, λοιπόν, με τις άλλες περιοχές που ανέφερε παραπάνω, οι οποίες έχουν εξελιχθεί αρκετά στην πάροδο του χρόνου και έχουν τις κατάλληλες υποδομές και υπηρεσίες ώστε να υποδεχτούν τον τουρισμό, δεν θεωρεί πως έχει κάποιο ιδιαίτερο πλεονέκτημα.

Ερώτημα 5 και 6. Πιστεύεις ότι η Φλώρινα είναι προορισμός εναλλακτικού τουρισμού? Εάν ναι ποιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού πιστεύεις ότι υπάρχουν στην Φλώρινα.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που λάβαμε καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως η Φλώρινα αποτελεί έναν προορισμό εναλλακτικού προορισμού. Οι βασικές μορφές εναλλακτικού τουρισμού που συναντά κανείς στην Φλώρινα είναι κατά κοινή ομολογία ο χειμερινός-χιονοδρομικός τουρισμός λόγω του χιονοδρομικού κέντρου και ο οινοτουρισμός που σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων, λόγω του κλίματος της περιοχής το κρασί ευδοκιμεί και έχει φτάσει σε ένα καλό επίπεδο με αποτέλεσμα να αξίζει κάποιος να επισκεφθεί την περιοχή του Αμυνταίου για να απολαύσει τοπικά κρασιά. Εκτός από αυτά όμως λόγος έγινε και για τον περιπατητικό τουρισμό τον περιβαλλοντικό (με παρατήρηση της γλωρίδας και της πανίδας στις Πρέσπες), και αθλητικό και πολιτιστικός, με τοπικούς συλλόγους να οργανώνουν διάφορες δραστηριότητες, όπως αθλητικές διοργανώσεις, ή πολιτιστικές εκδηλώσεις χωρών κτλ.

Ερωτώμενος 1.

Πιστεύει πως υπάρχει εναλλακτικός τουρισμός, και οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να βρουν οι τουρίστες στην Φλώρινα είναι: Οινοτουρισμός, χειμερινός τουρισμός και περιπατητικός τουρισμός.

Ερωτώμενος 2.

Το συγκεκριμένο ερωτηθέν άτομο αναφέρει πως η Φλώρινα αποτελεί έναν προορισμό εναλλακτικού τουρισμού καθώς διαθέτει ένα τουριστικό προϊόν και διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού οι οποίες αδιαμφισβήτητα ευνοούνται από την φύση της περιοχής. Οι μορφές αυτές πιστεύει πως είναι ο Αγροτουρισμός καθώς μπορεί κάποιος να επισκεφθεί και να διαμείνει σε αγροκτήματα συμμετέχοντας στις παραγωγικές διαδικασίες. Επίσης αναφέρει και τον οινοτουρισμό με διάφορες γευσιγνωσίες που διοργανώνονται κατά καιρούς, και τέλος την παρατήρηση πουλιών και γενικότερα της γλωρίδα και της πανίδας.

Ερωτώμενος 3.

Θεωρεί πως η Φλώρινα προσφέρει εναλλακτικό τουρισμό. Αγροτουρισμός, δραστηριότητες στην φύση, όπως πεζοπορία, αναρρίχηση, σκι, και γενικότερα δραστηριότητες χιονιού.

Ερωτώμενος 4.

Ο ερωτώμενος παρόλο που συμφωνεί με το γεγονός πως η Φλώρινα αποτελεί εναλλακτικό τουρισμό θεωρεί θα έπρεπε να αναπτυχθεί περαιτέρω με αξιοποίησή περισσότερο των λιμνών, να γίνουν οργανωμένες πεζοπορίες, και γενικότερα δραστηριότητες που είναι συνδεδεμένες με το περιβάλλον και τις λίμνες.

Ερωτώμενος 5.

Κατά την γνώμη του η Φλώρινα αποτελεί έναν ενδιαφέρον εναλλακτικό προορισμό παρόλο που δεν είναι σωστά αξιοποιήσιμος. Ως μορφές εναλλακτικού τουρισμού θεωρεί πως είναι ο οινοτουρισμός (με περιηγήσεις σε τοπικά οινοποιεία), αλλά και ο γαστρονομικός τουρισμός με γευσιγνωσία τοπικών προϊόντων). Πεζοπορία με διαδρομές μέσα στο βουνό σε υψηλά υψόμετρα όπου οι τουρίστες απολαμβάνουν την απλότητα της φύσης. Αγροτουρισμός (περιήγηση στις Πρέσπες και γνωριμία της τοπικής πανίδας και χλωρίδας) και επίσκεψη σε αγροκτήματα για να βιώσουν της παραγωγικές διαδικασίες τοπικών προϊόντων.

Ερωτώμενος 6.

Κατά τον ερωτώμενο 6 η Φλώρινα αποτελεί προορισμό εναλλακτικού τουρισμού. Ως βασική μορφή εναλλακτικού τουρισμού που εμφανίζεται στην Φλώρινα αναφέρει τον οινοτουρισμό, όπου μπορεί να γευτεί τοπικά κρασιά εξαιρετικής ποιότητας και να συμμετέχει στις παραγωγικές δραστηριότητες.

Ερωτώμενος 7.

Ο Αγροτουρισμός, ο χειμερινός και ο αθλητικός τουρισμός είναι οι βασικές μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Ο Αγροτουρισμός λόγω του ότι η Φλώρινα περιτριγυρίζεται από δασικές εκτάσεις, ο χειμερινός λόγω του χιονοδρομικού κέντρου και του κλίματος την περιοχή, και ο αθλητικός λόγω του ότι γνωστοί αθλητικοί σύλλογοι για παράδειγμα της ξιφασκίας διοργανώνουν πανελλήνιους αγώνες ή camp προπόνησης.

Ερωτώμενος 8.

Ο συγκεκριμένος ερωτώμενος αντιλαμβάνεται την Φλώρινα ως έναν προορισμό εναλλακτικού τουρισμού. συγκεκριμένα αναφέρει τον χειμερινό και χιονοδρομικό τουρισμό λόγω του χιονοδρομικού. Επίσης αναφέρει για ακόμα μία φορά την Πρέσπα για την παρατήρηση, και μελέτη οργανισμών που ζουν στις λίμνες και στα βουνά της περιοχής. Τέλος αναφέρει τον οινοτουρισμό όπου χαρακτηριστικά λέει πως οι λάτρεις του κρασιού μπορούν να βρουν ανταπόκριση στην περιοχή του Αμυνταίου όπου εκεί εδρεύουν τα 12 οινοποιεία.

Ερωτώμενος 10.

Ο τελευταίος ερωτώμενος θεωρεί την Φλώρινα ως έναν καλό προορισμό εναλλακτικού τουρισμού. πιστεύει πως είναι μια περιοχή εναλλακτικού τουρισμού και όχι της κλασικής καλοκαιρινής διασκέδασης που συνδυάζουμε στο μυαλό μας με την έννοια του τουρισμού. όσον αφορά τις μορφές εναλλακτικού τουρισμού που εμφανίζονται στην περιοχή αναφέρει: τις λίμνες αλλά και τα βουνά της πόλης καθώς είναι μέρη που προσελκύουν τουρίστες που επιζητούν κυρίως την ηρεμία και την χαλάρωση, αποφεύγοντας την "τρέλα" των αστικών περιοχών. Επιπλέον, οι διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνουν οι πολιτιστικοί σύλλογοι της πόλης, προσελκύουν τουρίστες με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα της Φλώρινας.

Ερώτημα 7 Η τοπική κοινωνία και η πολιτεία θεωρείς πως συμβάλουν στην ενδυνάμωση και περαιτέρω εξέλιξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Η απάντηση που δεχθήκαμε από τα 10 δείγματα για την παραπάνω ερώτηση ήταν κατά βάση ίδια από όλους. Συγκεκριμένα καταλήξαμε στο συμπέρασμα σύμφωνα με τα λεγόμενα τους, πως η πολιτεία και η τοπική κοινωνία παρόλο που κάνουν κάποιες πενιχρές προσπάθειες για την εξέλιξη του εναλλακτικού τουρισμού στην Φλώρινα αυτές δεν είναι αρκετές και σε σχέση με άλλες ανταγωνιστικές περιοχές ο εναλλακτικός τουρισμός της Φλώρινα παραμένει χαμηλά. Και Παρόλο που διαθέτει υποδομές που θα μπορούσε να αξιοποιήσει καλύτερα για να ανταγωνιστεί τις άλλες περιοχές αυτό δεν συμβαίνει.

Ερωτώμενος 1

Θεωρεί πως δεν συμβάλουν σχεδόν καθόλου. Γίνονται προσπάθειες οι οποίες δεν είναι οργανωμένες και συντονισμένες. Αν βοηθούσαν στην εξέλιξη του τουρισμού η Φλώρινα θα ήταν από τους καλύτερους χειμερινούς προορισμούς, που αυτή την στιγμή δεν είναι ενώ διαθέτει όλες τις υποδομές για να μπορέσει να ανταγωνιστεί τις άλλες περιοχές στην Ελλάδα.

Ερωτώμενος 2.

Υποστηρίζει πως οι δράσεις την κοινωνίας και της πολιτείας είναι πολύ περιορισμένες γεγονός που δεν οδηγεί στην εξέλιξη.

Ερωτώμενος 3.

Αναφέρει με λίγα λόγια πως η πολιτεία δεν έχει προωθήσει όσο θα έπρεπε στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Συγκεκριμένα επισήμανε πως δεν έχει βοηθήσει στην βελτίωση του οδικού δικτύου και την αποκατάσταση κτηρίων και ορεινών χωριών με εξαίρεση το Νυμφαίο.

Ερωτώμενος 4.

Ο συγκεκριμένος ερωτώμενος τόνισε πως γίνονται κάποιες δειλές προσπάθειες από την κοινωνία σε πολύ πρώιμο στάδιο, ενώ η πολιτεία δεν βοηθάει ιδιαίτερα.

Ερωτώμενος 5.

Πιστεύει πως γίνονται δράσεις που έχουν αλλάξει πολύ τα πράγματα σε σχέση με το παρελθόν, αλλά καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα με τους παραπάνω, πως όλα αυτά δεν είναι σε τόσο μεγάλο και έντονο βαθμό ούτως ώστε να αλλάξουν την κατάσταση και να οδηγήσουν στην εξέλιξη.

Ερωτώμενος 6-7.

Οι ερωτώμενοι 6 και 7 θεωρούν πως παρόλο που υπάρχουν προγράμματα για να προσελκύσουν τουρίστες στην Φλώρινα δεν πιστεύουν πως αυτά είναι αποτελεσματικά, και υποστηρίζουν πως θα μπορούσαν να γίνουν περισσότερα βήματα από άποψη οργάνωσης.

Ερωτώμενος 8.

Αναφέρει πως η τοπική κοινωνία και η πολιτεία δεν συμβάλουν όσο θα έπρεπε στην εξέλιξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Φλώρινα.

Ερωτώμενος 9.

Κρίνει πως οι φορείς κάνουν ότι μπορούν για να εξελίξουν την Φλώρινα ως τουριστικό προορισμό. Παρόλα αυτά όπως φαίνεται εκ του αποτελέσματος αυτά δεν είναι αρκετά καθώς η Φλώρινα από άποψη επισκεψιμότητας παραμένει χαμηλά.

Ερωτώμενος 10.

Ο συγκεκριμένος ερωτώμενος πιστεύει πως δεν υπάρχει μεγάλη βοήθεια από την τοπική κοινότητα για την εξέλιξη οποιασδήποτε μορφής τουρισμού. Η πόλη από μόνη της με τις ομορφιές της φύσης και του γύρω περιβάλλοντος βοηθάει και αναπτύσσει τον εναλλακτικό τουρισμό. Όμως, για τα πολιτιστικά δρώμενα που προαναφέρθηκαν σε παραπάνω ερώτηση υπάρχει οικονομική ενίσχυση από τις αρχές του τόπου και βοηθούν έμπρακτα άτομα του δήμου για την πραγματοποίησή τους.

Ερώτημα 8-9 Διαθέτει η Φλώρινα γαστρονομικό τουρισμό ή οινoturισμό?

Εάν ναι υπάρχουν επιχειρήσεις που προωθούν τα τοπικά φαγητά και κρασιά, υποστηρίζουν αυτή την μορφή τουρισμού?

Στα συγκεκριμένα ερωτήματα οι απαντήσεις ως προς τον οινoturισμό ήταν ξεκάθαρες και σύμφωνες από όλους. Συγκεκριμένα σύμφωνη ήταν γνώμη πως ο οινoturισμός είναι σημαντικά ανεπτυγμένος στην περιοχή και αυτό γιατί η περιοχή του Αμυνταίου διαθέτει πολλά οινοποιεία, τα οποία διοργανώνουν διάφορα even για την γευσιγνωσία η για την παρακολούθηση της παραγωγικής διαδικασίας, προσελκύοντας κάθε χρόνο πολλούς τουρίστες. Από την άλλη πλευρά για τον γαστρονομικό τουρισμό παρόλο που η Φλώρινα διαθέτει εξαιρετικής ποιότητας τοπικά προϊόντα και πρώτες ύλες και καλά εστιατόρια που προσφέρουν στον επισκέπτη παραδοσιακά φαγητά, ο γαστρονομικός τουρισμός δεν είναι ο βασικός λόγος για να επισκεφθεί κάποιος την περιοχή.

Ερωτώμενος 1.

Ο ερωτώμενος 1 θεωρεί πως γαστρονομικός τουρισμός εμφανίζεται σε πολύ μικρό βαθμό, ενώ οινοτουρισμός ναι, και μάλιστα υποστηρίζει πως είναι από τις πιο διαδεδομένες περιοχές της Ελλάδας όσον αφορά τον οινοτουρισμό. Συγκεκριμένα αναφέρει το κτήμα Άλφα όπου είναι ευρέως γνωστό και πραγματοποιεί εξαγωγές σε πολλές χώρες του εξωτερικού (Γαλλία, Τουρκία, Αμερική). Για της επιχειρήσεις πιστεύει πως σε σχέση με τον πληθυσμό της η περιοχή γαστρονομικά είναι πολύ διαδεδομένη. Υπάρχουν 3 βραβευμένα με χρυσούς σκούφους εστιατόρια (Θωμάς στο Σκλήθρο, Ναουμίδης στον Άγιο Παντελεήμονα, και Κοντοσώρος στο Ξινό νερό) που προωθούν την τοπική κουζίνα και αποτελούν λόγο για να επισκεφθεί κάποιος την περιοχή.

Ερωτώμενος 2.

Ο δεύτερος ερωτώμενος επίσης συμφωνεί με το γεγονός πως υπάρχει γαστρονομικός τουρισμός και οινοτουρισμός καθώς υπάρχουν πολλά εστιατόρια που προωθούν τοπικά προϊόντα και φαγητά (Θωμάς στο Σκλήθρο, Ναουμίδης στον Άγιο Παντελεήμονα, και Κοντοσώρος στο Ξινό νερό, και Αποσπερίτης), ενώ το η περιοχή του Αμυνταίου προωθεί αποτελεσματικά τον οινοτουρισμό.

Ερωτώμενος 3.

Το ερωτηθέν άτομο 3 υποστηρίζει πως παρόλο την πλούσια γκάμα τοπικών προϊόντων δεν υπάρχει γαστρονομικός τουρισμός καθώς τουρίστες δεν επιλέγουν την Φλώρινα για τα φαγητά της. Ενώ ο οινοτουρισμός τα τελευταία χρόνια έχει εξελιχθεί σε ένα καλό επίπεδο.

Ερωτώμενος 4.

Ο ερωτώμενος 4 συμφωνεί στην ύπαρξη γαστρονομικού τουρισμού και οινοτουρισμού και υποστηρίζει πως υπάρχουν επιχειρήσεις και στον πρωτογενή τομέα με την Παρασκευή τοπικών προϊόντων και κρασιού, αλλά και επιχειρήσεις που προωθούν τα τοπικά προϊόντα και τα παρουσιάζουν στα μενού τους.

Ερωτώμενος 5.

Σύμφωνος και ο παρακάτω ερωτηθέν. Πιστεύει πως στον μαγαζιά εστίασης χρησιμοποιούν και προωθούν μέσω των πιάτων τους τα τοπικά προϊόντα και την παραδοσιακή κουζίνα ενώ τα οινοποιεία της περιοχής του Αμυνταίου κρατάνε ζωντανό τον οινοτουρισμό της

Φλώρινας οργανώνοντας δράσεις και εκδηλώσεις οίνου και γνωριμίας με τοπικά προϊόντα και κρασιά.

Ερωτώμενος 6.

Σημειώνει πως η Φλώρινα διαθέτει πολύ καλό γαστρονομικό τουρισμό λόγω της καλής ποιότητας τοπικών προϊόντων, και της πρώτης ύλης της (φασόλια Πρεσπών, πιπεριά Φλωρίνης, και καλή ποιότητας κρέατος). Τα εστιατόρια της περιοχής στοχεύουν στο να κρατάνε υψηλή ποιότητας και να προωθούν την παράδοση. Ο συγκεκριμένος ερωτώμενος κάνει λόγο για τα βραβευμένα εστιατόρια που ήδη προαναφέρθηκαν (Θωμάς στο Σκλήθρο, Ναουμίδης στον Άγιο Παντελεήμονα, και Κοντοσώρος στο Ξινό νερό), ενώ όσον αφορά τον οινoturισμό απαντά πάλι θετικά όπου διάφορα οινοποιεία στο Αμύνταιο διοργανώνουν στην περιοχή event γευσιγνωσίας κρασιού.

Ερωτώμενος 7.

Το ερωτηθέν άτομο 7 υποστηρίζει πως παρόλο η Φλώρινα έχει μια ιδιαίτερη γαστρονομική παράδοση με φαγητά και τοπικά προϊόντα που δεν μπορείς να βρεις αλλού ο γαστρονομικός τουρισμός δεν προσελκύει τουρίστες στην Φλώρινα. Από την άλλη το κρασί της περιοχής λόγω των οινοποιείων στο Αμύνταιο είναι γνωστό κάνοντας γνωστό και τον οινoturισμό στην περιοχή.

Ερωτώμενος 8.

Ο συγκεκριμένος ερωτώμενος δεν συμφωνεί με το γεγονός πως υπάρχει γαστρονομικός τουρισμός, ενώ αναφέρει πως ο οινoturισμός είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στην περιοχή.

Ερωτώμενος 9.

Η Φλώρινα διαθέτει πλούσια τοπικά προϊόντα και τοπικά πιάτα τα οποία υποστηρίζονται από τα τοπικά εστιατόρια. Εκτός από τον οινoturισμό δεν θεωρώ πως οι τουρίστες επιλέγουν την περιοχή αποκλειστικά για τις γαστρονομικές ιδέες της Φλώρινας, είτε χαρακτηριστικά ο ερωτώμενος 9.

Ερωτώμενος 10.

Η περιοχή της Φλώρινας διακρίνεται για τα τοπικά προϊόντα της και ειδικότερα για τις πιπεριές Φλωρίνης, τα φασόλια Πρεσπών, τα τοπικά γλυκά της αλλά και για την οινοποιία. Δυστυχώς δεν υπάρχει μεγάλη επισκεψιμότητα λόγω των ιδιαίτερων τροφίμων της, όμως πολλοί τουρίστες επισκέπτονται τα διάφορα οινοποιεία της πόλης. Από τα πιο γνωστά είναι

αυτό του Αμύντα, του Βεγοριτη και το κτήμα Άλφα. Τα περισσότερα καταστήματα προωθούν τα τοπικά προϊόντα. Τόσο στα Super Market, όσο και στην εστίαση μπορεί κανείς να βρει και να δοκιμάσει τα τοπικά προϊόντα και κρασιά της πόλης. Γενικότερα οι επιχειρήσεις της Φλώρινας στηρίζουν αρκετά την τοπική αγορά και τους παραγωγούς του τόπου.

Ερωτήματα 10-11 Επισκέπτονται οι τουρίστες την Φλώρινα για την φύση της? Εάν ναι, θα μπορούσε να υπάρξει αγροτικός τουρισμός? Υπάρχουν υποδομές για αυτή την μορφή τουρισμού.

Στα παραπάνω ερωτήματα καταλήξαμε στο συμπέρασμα πως οι τουρίστες επιλέγουν την Φλώρινα κατά βάση για την φύση της καθώς η περιοχή διαθέτει απεριγράπτη ομορφιά και πλούσιο φυσικό περιβάλλον. Όσον αφορά τον αγροτουρισμό, αυτό το είδος τουρισμού δεν υπάρχει στην Φλώρινα ενώ θα μπορούσε να αναπτυχθεί υπό την δράση συντονισμένων ενεργειών από τον δήμο και την τοπική κοινότητα καθώς η περιοχή διαθέτει μεγάλες εκτάσεις που θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει γι' αυτό τον σκοπό.

Ερωτώμενος 1.

Ο συγκεκριμένος ερωτώμενος υποστηρίζει πως η φύση είναι ο βασικός λόγος για να επισκεφθεί κάποιος την Φλώρινα. Αγροτικός τουρισμός στην περιοχή υπάρχει απλώς δεν είναι διαδεδομένος. Ενώ με κάποιες συντονισμένες και στενευμένες ενέργειες από τον δήμο και την τοπική κοινότητα θα μπορούσε να αναπτυχθεί περεταίρω αυτό το είδος τουρισμού καθώς το μεγαλύτερο μέρος της Φλώρινας περιτριγυρίζεται από χωράφια, πεδιάδες και οικόπεδα.

Ερωτώμενος 2.

Συμφωνεί με το γεγονός πως οι περισσότεροι τουρίστες επιλέγουν την Φλώρινα για την φύση της ενώ διαφωνεί με το γεγονός πως υπάρχει αγροτικός τουρισμός.

Ερωτώμενος 3.

‘‘Η Φύση είναι ο κύριος λόγος που επισκέπτεται κανείς την Φλώρινα γι’ αυτό πρέπει να δώσουμε μεγαλύτερη βάση στο συγκεκριμένο είδος τουρισμού, και να προωθήσουμε τον

αγροτικό τουρισμό με πιο σύγχρονες και προσαρμοσμένες μεθόδους στην εποχή μας, καθώς προσωπικά θεωρώ ξεπερασμένη την μορφή του αγροτουρισμού που προωθήθηκε τις δεκαετίες του 1990 και 2000. Όσον αφορά τις υποδομές δεν θεωρώ πως υπάρχουν.’’

Ερωτώμενος 4.

Και ο συγκεκριμένος ερωτώμενος υποστήριξε πως δεν υπάρχουν υποδομές για τον αγροτουρισμού παρόλο που η φύση είναι η κύρια αιτία επιλογής της περιοχής από τους τουρίστες.

Ερωτώμενος 5.

Το ερωτηθέν άτομο 6 ανέφερε πως η Φλώρινα είναι από τους λίγους προορισμούς στην Ελλάδα που διαθέτει πράσινα βουνά καθώς τα βουνά της Ελλάδας είναι κατά βάση πετρώδη με χαμηλή βλάστηση. Η βλάστηση της Φλώρινας και η φύση της είναι αυτή που προσελκύει τους επισκέπτες. Όσον αφορά τον αγροτουρισμό θεωρεί πως δεν είναι ένας τομέας που έχει αναπτυχθεί ακόμα επαρκώς ενώ η Φλώρινα διαθέτει καλλιέργειες, στις οποίες θα μπορούσαν να χτιστούν υποδομές. Ενώ σημειώνει πως είναι ένα είδος τουρισμού που δεν έχει δοκιμαστεί με αποτέλεσμα να υπάρχει μια άγνοια ως προς την αποτελεσματικότητα του στο μέλλον, και γι’ αυτό τον λόγο δεν γίνονται επιχειρήσεις για την ανάπτυξη του.

Ερωτώμενος 6.

Συμφωνεί πως οι τουρίστες επιλέγουν την Φλώρινα για την βλάστηση, τα δάση, και γενικότερα την φύση. Παρόλα αυτά δεν υπάρχει αγροτουρισμός δεδομένου πως δεν έχουν αναπτυχθεί η κατάλληλες υποδομές.

Ερωτώμενος 8.

Ο ερωτώμενος 8 τονίζει πως η φυσική ομορφιά της Φλώρινας είναι ανεκτίμητης αξίας και είναι αυτή που οι τουρίστες επιζητούν όταν αποφασίζουν να ταξιδέψουν στην περιοχή μας. Ωστόσο δεν υπάρχουν οργανωμένα σωματεία που να μπορούν αν σε ξεναγήσουν στις φυσικές ομορφιές όπως για παράδειγμα ορειβατικοί σύλλογοι για τουρίστες κτλ, πόσο μάλλον υποδομές για τον αγροτουρισμό, επομένως δεν θεωρώ πως έχει δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην ανάπτυξη αυτού του είδους τουρισμού.

Ερωτώμενος 9.

Ο ερωτώμενος 9 αναφέρει πως αδιαμφισβήτητα η φύση είναι ο βασικός λόγος που επιλέγεται η Φλώρινα ως τουριστικός προορισμός, καθώς μεγάλο μέρος αποτελείται από

λίμνες και βουνά όπου σχηματίζεται ένα όμορφο τοπίο χλωρίδα και πανίδα. Τονίζει πως δεν υπάρχει αγροτικός τουρισμός αλλά θα μπορούσε να αναπτυχθεί καθώς υπάρχουν εκτάσεις γης που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να χτιστούν υποδομές που θα φιλοξενούν τουρίστες οι οποίοι θα μπορούν να παρακολουθήσουν τις παραγωγικές διαδικασίες αγροτικών προϊόντων, καλλιέργεια κτλ.

Ερωτώμενος 10.

Σίγουρα ναι. Μιλάμε για μια πόλη χτισμένη μέσα στο βουνό. Όπου κι αν κοιτάξεις γύρω σου βλέπεις πράσινο και όχι τσιμέντο όπως συμβαίνει στις αστικές περιοχές, οι λάτρεις της φύσης σίγουρα έχουν τη Φλώρινα μέσα στους προορισμούς που θέλουν τα επισκεφτούν. Για τον αγροτουρισμό χρειάζονται και κάποιες συγκεκριμένες εγκαταστάσεις. Παρόλο που η Φλώρινα είναι γεμάτη με μικρά χωριά στα οποία επικρατεί η αγροτική ζωή, δυστυχώς δεν υπάρχουν εγκαταστάσεις που να μπορούν να φιλοξενήσουν τουρίστες και να γίνουν κι αυτοί μέρος της αγροτικής καθημερινότητας των κατοίκων. Ξενώνες, αγροκτήματα ή οποιαδήποτε μορφή καταλυμάτων κατάλληλων για συμμετοχή στις εργασίες των αγροτών δεν υφίστανται.

Ερώτηση 12 Ποια είναι η γνώμη σου για τον χειμερινό/χιονοδρομικό εναλλακτικό τουρισμό της Φλώρινας. Υπάρχει? Υπάρχουν υποδομές για να τον υποστηρίξουν?

Στο συγκεκριμένο ερώτημα ομόφωνη ήταν η απάντηση ως προς το αν υπάρχει χειμερινός εναλλακτικός τουρισμός. Όλοι οι ερωτηθέντες ανεξαιρέτως απάντησα θετικά σημειώνοντας πως το χιονοδρομικό κέντρο βίγλας – Πισοδερείου είναι αυτό που ανεβάζει το επίπεδο και κάνει τον προορισμό της Φλώρινας ως έναν από τους καλύτερους χειμερινούς προορισμούς της Ελλάδας. Οι ερωτώμενοι συμπληρώνουν πως δεν αρκεί μόνο αυτό καθώς το οδικό δίκτυο είναι ένας αποτρεπτικός παράγοντας που σίγουρα στο μέλλον θα πρέπει να βελτιωθεί, καθώς η απόσταση από την περιοχή της Φλώρινα προς το χιονοδρομικό κέντρο είναι μακρινής και μάλιστα με κακή κατάσταση του δικτύου (λακκούβες, φθαρμένη ασφαλτος κτλ). Επίσης ο ερωτώμενος 1 και 8 αναφέρουν πως θα πρέπει κατά την γνώμη τους να γίνουν πιο συντονισμένες προσπάθειες, και να δοθεί περισσότερο βάση στο μάρκετινγκ και την διαφήμιση της περιοχής, αλλά και να

δημιουργηθούν δρομολόγια αστικών λεωφορείων που θα μετακινούν κατοίκους από την πόλη της Φλώρινας προς το χιονοδρομικό κέντρο.

Ερωτώμενος 1.

Ο πρώτος ερωτώμενος αναφέρει πως υπάρχουν υποδομές για να υποστηριχτεί αυτό το είδος τουρισμού. συγκεκριμένα η Φλώρινα διαθέτει ένα από τα καλύτερα χιονοδρομικά κέντρα στην Ελλάδα με πίστες ευρωπαϊκών προδιαγραφών, ωστόσο υποστηρίζει πως η περιοχή είναι πίσω στο μάρκετινγκ και την διαφήμιση σε σχέση με άλλες περιοχές.

Ερωτώμενος 3.

Ο χιονοδρομικός εναλλακτικός τουρισμός υπάρχει και κατά κάποιο τρόπο επιβιώνει λόγω του χιονοδρομικού κέντρου Βίγλας-Πισοδερείου αναφέρει ο τρίτος ερωτώμενος. Το χιονοδρομικό κέντρο διαθέτει 8 πίστες στις οποίες διοργανώνονται διάφορες δραστηριότητες.

Ερωτώμενος 4.

Ο συγκεκριμένος ερωτώμενος υποστηρίζει πως η Φλώρινα έχει καταφέρει να είναι στους κορυφαίους χειμερινούς προορισμούς της Ελλάδας, και αυτό χάρη στην προσπάθεια των τοπικών επιχειρήσεων και στις επενδύσεις που έχουν γίνει στον ιδιωτικό τομέα. Όσον αφορά τις υποδομές χαρακτηριστικά αναφέρει πως υπάρχουν αλλά σίγουρα επιδέχονται βελτίωσης.

Ερωτώμενος 5.

Συμφωνεί με το γεγονός πως υπάρχει χειμερινός τουρισμός στην περιοχή και αυτό οφείλεται στο χιονοδρομικό κέντρο που προσελκύει ετησίως πολλούς τουρίστες.

Ερωτώμενος 6.

Το χιονοδρομικό κέντρο και οι συχνές χιονοπτώσεις που δημιουργούν άριστες συνθήκες για του λάτρεις των χειμερινών σπορ είναι οι λόγοι κατά του οποίους ο χειμερινός τουρισμός ευδοκimeί στην Φλώρινα. Παρ όλα αυτά το ερωτηθέν άτομο 6 τονίζει πως οι υποδομές χρήζουν βελτίωσης πόσο μάλλον το οδικό δίκτυο. Αναλυτικά αναφέρει πως λόγω του οδικού δικτύου πολλοί τουρίστες επιλέγουν την διαμονή τους στην καστόρια καθώς ο δρόμος για την προσέγγιση του χιονοδρομικού κέντρου Βίγλα είναι πιο εύκολος.

Ερωτώμενος 7.

Σύμφωνα με τον ερωτώμενο 7 ο χειμερινός τουρισμός είναι η βασική μορφή τουρισμού για την πόλη, ειδικά την περίοδο των Χριστουγέννων όπου παράλληλα με την χειμερινή σεζόν τρέχουν και κάποια τοπικά έθιμα που προσελκύνουν πολλούς τουρίστες. Όσον αφορά τις υποδομές υποστηρίζει πως είναι αναγκαία η βελτίωση.

Ερωτώμενος 8.

Αναφέρει πως ο χειμερινός τουρισμός υπάρχει και αναπτύσσεται διαρκώς λόγω του χιονοδρομικού κέντρου, ωστόσο τονίζει πως η πρόσβαση εκεί είναι δύσκολη τόσο για την γενικότερη κατάσταση του οδικού δικτύου όσο και για τους πολίτες που δεν έχουν οχήματα καθώς δεν υπάρχουν δρομολόγια λεωφορείων που να μεταφέρουν τουρίστες από την πόλη της Φλώρινας προς το χιονοδρομικό κέντρο.

Ερωτώμενος 9.

Και ο συγκεκριμένος ερωτώμενος συμφωνεί πως υπάρχει χειμερινός εναλλακτικός τουρισμός και μάλιστα τονίζει πως οι τουρίστες σχεδόν στο σύνολο τους επιλέγουν να επισκεφθούν την περιοχή γι' αυτό τον λόγο.

Ερωτώμενος 10.

Ένας από τους πρώτους λόγους επισκεψιμότητας της Φλώρινας είναι το χιονοδρομικό κέντρο. Το χειμώνα η πόλη γεμίζει με τουρίστες που θέλουν να επισκεφτούν τόσο το χιονοδρομικό, όσο και τα χιονισμένα γραφικά χωριά του τόπου. Δυστυχώς και πάλι, ο συγκεκριμένος ερωτώμενος δεν θεωρεί πως η κοινωνία και οι αρχές του τόπου έχουν βοηθήσει αρκετά για την επίτευξη του χειμερινού τουρισμού. Μέχρι πρόσφατα, δεν υπήρχε κάποιο μέσο μεταφοράς προς το χιονοδρομικό κέντρο, με αποτέλεσμα να μπορούν να επισκεφτούν την πόλη μόνο άτομα με δικό τους μεταφορικό μέσο. Αρκετοί ήταν οι τουρίστες που επέλεξαν άλλη πόλη με χιονοδρομικό, για τις χειμερινές τους δραστηριότητες, στο οποίο ήξεραν ότι θα έχουν ευκολότερη πρόσβαση. Σε μια γενικότερη εικόνα, όμως, υποστηρίζει πως υπάρχουν αρκετές υποδομές για να υποστηρίξουν τον χειμερινό τουρισμό και με μικρές αλλαγές ή προσθήκες θα μπορεί η πόλη να φιλοξενήσει ακόμα μεγαλύτερο εύρος τουριστών.

Ερώτημα 13 Θεωρεί πως η πολιτεία δίνει μεγάλη προσοχή στην ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού της Φλώρινας.

Στο ερώτημα 13 το συμπέρασμα των απαντήσεων ήταν ίδιο με το συμπέρασμα της ερώτησης 7. Συγκεκριμένα συμπεράναμε πως η πολιτεία δεν δίνει μεγάλη προσοχή στην ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού και την προώθηση του. Χαρακτηριστικά τα δείγματα αναφέρουν πως το οδικό δίκτυο είναι απαρχαιωμένο με πολλές φθορές και η πολιτεία δεν συμβάλλει στην επιδιόρθωση του. Επίσης χαρακτηριστικά το ερωτηθέν άτομο 4 αναφέρει πως η πολιτεία έχει αργήσει να δείξει το ενδιαφέρον της προς την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού και τον εκσυγχρονισμό του χιονοδρομικού κέντρου. Συγκεκριμένα αναφέρει πως το παραπάνω χιονοδρομικό κέντρο είναι το μόνο με βάση εναέριου αναβατήρα σε χωριό, πράγμα που ακόμα δεν έχει αξιοποιηθεί ακόμα με τα κατάλληλα έργα σύνδεσης.

Ερώτημα 14 Θεωρείτε πως η Φλώρινα δεν διαθέτει κάποια μορφή εναλλακτικού τουρισμού που στο μέλλον λόγω των υποδομών της θα έπρεπε να αναπτύξει.

Οι μορφές εναλλακτικού τουρισμού που προέκυψαν από τα 10 δείγματα που σύμφωνα με τα λεγόμενα τους θα έπρεπε στο μέλλον να αναπτυχθούν είναι: πολιτιστικός και θρησκευτικός τουρισμός, και αθλητικός τουρισμός. Πολιτιστικός τουρισμός διότι η περιοχή διαθέτει πολλά πολιτιστικά αξιοθέατα και πολιτιστικές εκδηλώσεις που δεν είναι διαδεδομένες, θρησκευτικός τουρισμός λόγω της ιστορίας και των εκκλησιών της περιοχής και αθλητικός τουρισμός διότι η Φλώρινα περιτριγυρίζεται από βουνά τα οποία πρέπει να εκμεταλλευτεί οργανώνοντας διάφορες αθλητικές δραστηριότητες.

Ερωτώμενος 1.

Ο ερωτώμενος 1 αναφέρει πως μια εναλλακτική μορφή τουρισμού θα έπρεπε να είναι αυτή με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τα υλικά πάρκα που έχουν αναπτυχθεί στην περιοχή. Υπάρχουν υποδομές στις οποίες έχουν δαπανηθεί μεγάλα ποσά, ωστόσο δεν έχουν αξιοποιηθεί ακόμα τουριστικά.

Ερωτώμενος 3.

Ως εναλλακτική μορφή τουρισμού που στο μέλλον θα έπρεπε να αναπτυχθεί ο συγκεκριμένος ερωτώμενος αναφέρει τον πολιτιστικό τουρισμό, καθώς η Φλώρινα τονίζει διαθέτει αρκετά μνημεία. Επίσης ο θρησκευτικός και Προσκυνηματικός τουρισμός.

Βέβαια όλα αυτά για να πραγματοποιηθούν πρέπει να υπάρξουν συνεργασίες μεταξύ πολιτείας, τοπικής αυτοδιοίκησης και τοπικών παραγόντων.

Ερωτώμενος 4.

Ο ερωτώμενος 4 υποστηρίζει πως τα έργα ανάπτυξης του χιονοδρομικού κέντρου και κάθε κίνηση προς την κατεύθυνση βελτίωσης των υποδομών γύρω από τι λίμνες Πρεσπών και πετρών – Χειμαδίτιδας – Ζάζαρης είναι ένα πρώτο βήμα για την βελτίωση κάθε είδους τουρισμού και ειδικά του εναλλακτικού.

Ερωτώμενος 5.

Ο ορειβατικός τουρισμός θα μπορούσε να αναπτυχθεί οργανώνοντας εκδρομές αποκλειστικά και μόνο για τουρίστες. Γενικότερα να δημιουργούνται τουριστικά πακέτα που θα προσφέρουν στον τουρίστα κατάλληλο ορειβατικό εξοπλισμό και να πραγματοποιείται διανυκτέρευση στο βουνό σε καταφύγια.

Ερωτώμενος 6.

Το ερωτηθέν άτομο 6 κρίνει πως λόγω του ότι η Φλώρινα διαθέτει πολύ όμορφα βουνά θα έπρεπε να προσελκύσει τουρίστες των extreme sports του αθλητισμού. Πιο συγκεκριμένα θα πρέπει να εκμεταλλευτεί τα βουνά και να διοργανώσει αθλήματα και διαγωνισμούς όπως mountain bike, δραστηριότητες όπως zip line, ανάβαση – κατάβαση κτλ.

Ερωτώμενος 7.

Και το ερωτηθέν άτομο 7 κρίνει πως θα έπρεπε να αναπτυχθεί ο αθλητικός τουρισμός και γενικότερα ο τουρισμός που σχετίζεται με την περιπέτεια, για παράδειγμα δραστηριότητες πεζοπορίας, αναρρίχησης – καταρρίχησης, διανυκτέρευση στο βουνό, και κάμπινγκ

Ερωτώμενος 8.

Δεν θεωρεί πως θα μπορούσε να αναπτυχθεί κάποια μορφή εναλλακτικού τουρισμού που προς το παρόν δεν υπάρχει καθώς υποστηρίζει πως μέχρι και για τους λάτρεις του τζόγου έχει δημιουργηθεί και καζίνο στην περιοχή για να καλύψει και αυτό το είδος τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

4.1 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα συγκριθούν τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων με αυτά που αναφέρθηκαν στην βιβλιογραφία στα κεφάλαια 1.2.1 και 1.3. Πιο συγκεκριμένα θα αναφερθούν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού και τα χαρακτηριστικά τους από την βιβλιογραφία και στην συνέχεια θα συσχετιστούν με τις πληροφορίες που λάβαμε από τα 10 δείγματα των συνεντεύξεων, και θα αναλυθούν τυχόν διαφορές και ομοιότητες. Να σημειωθεί πως η επιλογή των δειγμάτων για τις συνεντεύξεις έγινε στοχευμένα σε άτομα που ειδικεύονται στον χώρο του τουρισμού και έχουν κάποιες εξειδικευμένες γνώσεις για αυτόν και ειδικότερα για τον εναλλακτικό τουρισμό, καθώς η οπτική τους και η αντίληψη τους στο συγκεκριμένο κομμάτι είναι διαφορετική από τους πολίτες που δεν έχουν κάποια επαφή με τον τουρισμό.

Πολιτιστικός τουρισμός πρόκειται για τον τύπο τουρισμού που στοχεύει στην ανακάλυψη και εξερεύνηση του πολιτιστικού πλούτου ενός προορισμού. Στόχος του συγκεκριμένου είδους τουρισμού είναι να παρέχει στους ταξιδιώτες την ευκαιρία να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους για την πολιτική κληρονομιά του τόπου που επισκέπτονται. Σύμφωνα με τα δείγματα που ρωτήθηκαν ο πολιτιστικό τουρισμός υπάρχει στην Φλώρινα καθώς διαθέτει πολλά πολιτιστικά μνημεία, μουσεία και οι πολιτιστικοί σύλλογοι της περιοχής διοργανώνουν κατά περιόδους πολιτιστικές εκδηλώσεις όπου διαφημίζουν τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής.

Χειμερινός τουρισμός/χιονοδρομικός, και τουρισμός χειμερινών αθλημάτων: Ο χειμερινός τουρισμός αναφέρεται στον τουρισμό που διεξάγεται τον χειμώνα, συνήθως σε περιοχές με χιόνια και ψυχρές θερμοκρασίες. Περιλαμβάνει δραστηριότητες που σχετίζονται με το χιόνι, όπως: Ski, Snowboard, Χιονοδρομία, βόλτες στα χιονισμένα τοπία, και άλλα χειμερινά σπορ. Το συγκεκριμένο είδος τουρισμού κατά κοινή ομολογία αναφέρθηκε από τα δείγματα πως κυριαρχεί στην Φλώρινα, και αυτό διότι υποστηρίχτηκε πως η Φλώρινα διαθέτει ένα από τα καλύτερα χιονοδρομικά κέντρα στην Ελλάδα.

Αθλητικός τουρισμός. Αθλητικός τουρισμός αναφέρεται σε ταξίδια αναψυχής όπου ο τουρίστας επιλέγει να μετακινηθεί μακριά από την μόνιμη κατοικία του με σκοπό είτε να συμμετέχει ο ίδιος σε αθλητικές δραστηριότητες (μαραθώνιους, αγώνες κτλ) όπου και ονομάζεται ενεργός αθλητικός τουρισμός, είτε να παρακολουθήσει αθλητικές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα αγώνες διαφόρων αθλημάτων (αθλητικός τουρισμός γεγονότων). Όσον αφορά τον αθλητικό τουρισμό, οι ερωτώμενοι δεν ανέφεραν καθόλου το συγκεκριμένο είδος τουρισμού, αλλά αξίζει να σημειωθεί πως ο ερωτώμενος 6 υποστήριξε πως θα μπορούσε να αναπτυχθεί αυτό το είδος τουρισμού, καθώς η πολιτεία θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί το βουνό για να διοργανώσει διάφορους αγώνες για extreme sport (αγώνες mountain bike, zip line, αναρρίχηση καταρρίχηση κτλ).

Γαστρονομικός τουρισμός και οινοτουρισμός. Μέσω της ανάπτυξης αυτών των ειδών εναλλακτικού τουρισμού ο επισκέπτης-τουρίστας έχει την ευκαιρία να γνωρίσει την τοπική παραδοσιακή κουζίνα της χώρας και του προορισμού που επισκέπτεται, και του δίνεται η ευκαιρία να γευτεί πρωτότυπα φαγητά και γεύσεις που δημιουργούνται από τις τοπικές πρώτες ύλες. Σύμφωνα με τις συνεντεύξεις οι ερωτώμενοι ανέφεραν τον γαστρονομικό τουρισμό ως ένα είδος εναλλακτικού τουρισμού στην Φλώρινα που βέβαια χρειάζεται περαιτέρω εξέλιξη. Υποστήριξαν πως το συγκεκριμένο είδος τουρισμού υπάρχει καθώς η Φλώρινα διαθέτει πολλά τοπικά προϊόντα που μαρτυρούν την γαστρονομική ποικιλία της περιοχής. Όσον αφορά τον οινοτουρισμό οι ερωτώμενοι 1,3,8,7 τόνισαν πως αυτό το είδος τουρισμού υπάρχει σε ένα πολύ καλό επίπεδο, και αυτό διότι στην περιοχή του Αμυνταίου τοποθετούνται πολλά οινοποιία ευρέως διαδεδομένα και στο εξωτερικό που διαφημίζουν την περιοχή και προσελκύουν διαρκώς τουρίστες που αναζητούν τον οινοτουρισμό.

Αγροτικός τουρισμός. Πρόκειται για ένα βιωματικό τρόπο τουρισμού. Ο Αγροτουρισμός αναπτύσσεται συνήθως στις επαρχίες και αναδεικνύει την παραγωγή αγροτικών προϊόντων, δηλαδή τις δραστηριότητες και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων που παράγουν παραδοσιακά αγροτικά προϊόντα. Βασικό χαρακτηριστικό είναι η διαμονή των τουριστών σε παραδοσιακά καταλύματα. Επισκέψεις σε οικοτεχνίες, μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, γευσιγνωσία, και ξεναγήσεις. Στο συγκεκριμένο ερώτημα τα αποτελέσματα είναι αναμφίβολα. Ο λόγος που τα αποτελέσματα είναι αναμφίβολα είναι διότι μόνο οι 3 από τους 10 ερωτώμενους συμφώνησαν πως υπάρχει αγροτικός τουρισμός

στην Φλώρινα. Οι υπόλοιποι 7 υποστήριξαν πως παρόλο που η Φλώρινα περιτριγυρίζεται από πεδιάδες και βουνά, και διαθέτει όλες τις υποδομές για να αναπτύξει αυτό το είδος τουρισμός, δεν έχουν γίνει ενέργειες για να επωφεληθεί αυτό το είδος τουρισμού με αποτέλεσμα οι τουρίστες να μην επιλέγουν την περιοχή γι' αυτό το είδος τουρισμού.

Για τα χαρακτηριστικά του τουρισμού γίνεται λόγος και για την **τιμή**. Συγκεκριμένα πολλοί ερωτώμενοι ανέφεραν πως η Φλώρινα είναι μία σχετικά φθηνή περιοχή τόσο στις υπηρεσίες της όσο και στα προϊόντα. Η τιμή αποτελεί ένα σημαντικό χαρακτηριστικό των περιοχών. Η τιμή είναι το στοιχείο που καθορίζει την ανταγωνιστικότητα για έναν προορισμό. Οι τουρίστες κατά την επιλογή του ταξιδιού τους, με σκοπό να κρίνουν άμα αυτό είναι κατάλληλο, καθώς και άμα ανταποκρίνεται στο ποσό που διαθέτουν για να δαπανήσουν, υπολογίζουν το συνολικό κόστος. Στο συνολικό κόστος κατατάσσονται τα έξοδα που θα δαπανηθούν για την μεταφορά προς τον προορισμό αλλά και την επιστροφή, και λοιπά έξοδα που προκύπτουν από λοιπές υπηρεσίες (διαμονή, εστίαση, δραστηριότητες, καταστήματα, υπηρεσίες υγείας).

4.2 Συμπέρασμα

Κύριος σκοπός της έρευνας που πραγματοποιήθηκε είναι να διατυπωθούν απόψεις σχετικά με τον εναλλακτικό τουρισμό της Φλώρινας, και να προκύψουν πληροφορίες για μορφές εναλλακτικού τουρισμού που πιθανότατα μπορεί να μην είναι εμφανείς από το διαδίκτυο ή από κάποια άλλη πηγή. Το ερευνητικό ερώτημα στο οποίο επικεντρωθήκαμε είναι: ποιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού εμφανίζονται στην Φλώρινα και ποια είναι τα χαρακτηριστικά τους, και για την διερεύνηση του επιλέξαμε την ποιοτική έρευνα. Η διεξαγωγή της έρευνας έγινε σε γνώστες του αντικειμένου και ειδικευμένους στον χώρο του τουρισμού στην περιοχή της Φλώρινας. Η επιλογή της ποιοτικής έρευνας έγινε με στόχο την η έρευνα να οδηγήσει στην εξαγωγή ασφαλών αποτελεσμάτων, και την παρουσίαση της οπτικής των ανθρώπων που απασχολούνται στο κομμάτι του τουρισμού στην Φλώρινα. Η ποιοτική έρευνα και η διατύπωση των ερωτημάτων διατυπώθηκαν με τρόπο ώστε, να υπάρχει μια ροή στην διεξαγωγή της συνέντευξης και τον αποτελεσμάτων, χωρίς να κατευθύνεται η συνέντευξη από τον ερευνητή. Θέσαμε τα ερωτήματα και αναμέναμε για την απάντηση των δειγμάτων. Δεν στοχεύαμε στον διάλογο καθώς ο σκοπός μας ήταν να κατανοήσουμε τις εκφράσεις των ερωτηθέντων, τις εμπειρίες τους, και την γνώμη τους για τον εναλλακτικό τουρισμό της περιοχής. Με την διεξαγωγή της έρευνας καταλήξαμε σε ένα πλήθος συμπερασμάτων για κάποια ερωτήματα:

1. η Φλώρινα αποτελεί τουριστικό προορισμό
2. Οι λόγοι που επιλέγει κανείς την Φλώρινα είναι κυρίως το χιονοδρομικό κέντρο, οι Πρέσπες και οι λίμνες της, η φύση και τα ανέγγιχτα τοπία, και ο οινοτουρισμός.
3. Ανταγωνιστικοί προορισμοί της Φλώρινας είναι κυρίως η Καστοριά και ακολουθούν τα Ζαγοροχώρια, το Μέτσοβο, η Έδεσσα, η Νάουσα, η Βέροια, τα Τρίκαλα, τα Τζουμέρκα, η Νεράιδα Κοζάνης, και τα Ιωάννινα
4. Στα πλεονεκτήματα οι ερωτηθέντες κατατάσσουν τις χαμηλές τιμές της Φλώρινας, το χιονοδρομικό κέντρο, και την φύση, ενώ στα μειονεκτήματα τις χαμηλές θερμοκρασίες κατά τους χειμερινούς μήνες, τις απαρχαιωμένες υποδομές και το κακό οδικό δίκτυο.
5. Μορφές εναλλακτικού τουρισμού που ευδοκιμούν στην Φλώρινα είναι Πολιτιστικός τουρισμός, Χειμερινός τουρισμός/χιονοδρομικός, και τουρισμός χειμερινών αθλημάτων, Γαστρονομικός τουρισμός και οινοτουρισμός, Αγροτικός τουρισμός.

6. Κατά κοινή ομολογία οι ερωτώμενοι στο σύνολο τους ανέφεραν πως η πολιτεία και η τοπική κοινωνία παρόλο που κάνουν κάποιες πενιχρές προσπάθειες για την εξέλιξη του εναλλακτικού τουρισμού στην Φλώρινα αυτές δεν είναι αρκετές και σε σχέση με άλλες ανταγωνιστικές περιοχές ο εναλλακτικός τουρισμός της Φλώρινα παραμένει χαμηλά.
7. Η Φλώρινα διαθέτει γαστρονομικό τουρισμό σε χαμηλό επίπεδο και οινoturισμό σε πολύ μεγαλύτερο καθώς ανταγωνίζεται πολλές περιοχές σε αυτό το είδος τουρισμού. Ο λόγος σύμφωνα με τους ερωτώμενους είναι τα πολλά οινοποιία που τοποθετούνται στην περιοχή και είναι ευρέως γνωστά.
8. Η φύση είναι ο βασικός παράγοντας που επιλέγει κανείς την Φλώρινα.
9. Ο χειμερινός εναλλακτικός τουρισμός είναι μια από τις βασικές μορφές εναλλακτικού τουρισμού που κυριαρχεί στην περιοχή. Αυτό προκύπτει από το χιονοδρομικό κέντρο βίγλας – Πισοδερείου καθώς είναι αυτό που ανεβάζει το επίπεδο και κάνει τον προορισμό της Φλώρινας ως έναν από τους καλύτερους χειμερινούς προορισμούς της Ελλάδας.
10. Και τέλος τα 10 δείγματα απάντησαν στο ερώτημα για το ποιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού πρέπει να αναπτυχθούν στο μέλλον περαιτέρω: τον πολιτιστικός και θρησκευτικός τουρισμός, και αθλητικός τουρισμός. Πολιτιστικός τουρισμός παρόλο που υπάρχει σε χαμηλά επίπεδα θα έπρεπε να δοθεί περισσότερο προσοχή για την ανάπτυξη του καθώς η περιοχή διαθέτει πολλά πολιτιστικά αξιοθέατα και πολιτιστικές εκδηλώσεις που δεν είναι διαδεδομένες. Θρησκευτικός τουρισμός λόγω τις ιστορίας και τον εκκλησιών της περιοχής. Αθλητικός τουρισμός διότι η Φλώρινα περιτριγυρίζεται από βουνά τα οποία πρέπει να εκμεταλλευτεί οργανώνοντας διάφορες αθλητικές δραστηριότητες.

4.3 προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Με βάση τα συμπεράσματα τα οποία προέκυψαν, ακολουθούν προτάσεις για περαιτέρω έρευνα που θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη του τουρισμού της Φλώρινας και στον εμπλουτισμό των πληροφοριών που έχουμε στην διάθεση μας.

- Να γίνει έρευνα σε μεγαλύτερο δείγμα και να επιλεγθεί η μέθοδος της ποσοτικής έρευνας αντί της ποιοτικής για το συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα.
- Δεδομένου πως λάβαμε ένα αμφιλεγόμενο συμπέρασμα για το αν υπάρχει αγροτικός εναλλακτικός τουρισμός στην περιοχή της Φλώρινας θα πρότεινα να γίνει μια έρευνα για να απαντηθεί αυτό το ερευνητικό ερώτημα, αν δηλαδή υπάρχει αγροτικός τουρισμός στην Φλώρινα και εάν όχι θα μπορούσε να αναπτυχθεί?

• ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- www.gnto.gr (Ε.Ο.Τ.)
- www.greek-tourism.gr
- www.agrotour.gr
- www.agrotourism.gr
- www.touristnews.gr
- www.greekhotels-association.com
- www.alternativegreece.gr
- www.altergreece.gr
- Περιφερειακή ενότητα Φλώρινας Εθνικός Δρυμός Πρεσπών
- Περιφερειακή ενότητα Φλώρινας Χιονοδρομικό Κέντρο Βίγλας Πισοδερίου
- Περιφερειακή ενότητα Φλώρινας Νυμφαίο – παραδοσιακοί οικισμοί
- Περιφερειακή ενότητα Φλώρινας Η Φλώρινα των καλλιτεχνών
- Περιφερειακή ενότητα Φλώρινας Φύση – βουνά – λίμνες
- Περιφερειακή ενότητα Φλώρινας Προτεινόμενες διαδρομές
- Περιφερειακή ενότητα Φλώρινας Μουσεία – λαογραφικές συλλογές
- Περιφερειακή ενότητα Φλώρινας Αρχαιολογικοί χώροι
- Περιφερειακή ενότητα Φλώρινας Έθιμα – εκδηλώσεις
- Περιφερειακή ενότητα Φλώρινας Διαμονή
- Περιφερειακή ενότητα Φλώρινας Photo gallery – χάρτης νομού
- <http://www.visitwestmacedonia.gr/>
- <https://www.visitwestmacedonia.gr/destination-item/Φλώρινα/>
- ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ» ένθετο περιοδικό του «ΒΗΜΑ MAGAZINO» «ΒΗΜΑ Της Κυριακής»
- Διοίκηση Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, Λαλούμης Δ. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2021
- Βασιλειάδης Χ., Η Διαχείριση και το Μάρκετινγκ των Τουριστικών Προορισμών, Αφοί Καραγιώργου, 2017

- Κοκκώσης Χ., και Τσάρτας Π., Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, Εκδόσεις Κριτική, 2019
- Παπαγεωργίου Α., Μάνατζμεντ Σύγχρονων Τουριστικών Γραφείων, Εκδόσεις Broken Hill Publishers, 2021.
- Σφακιανάκης, Μ. (2000). Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού. Αθήνα: ΕΛΛΗΝ.
- Τσάρτας, Π. (2010). Ελληνική τουριστική ανάπτυξη. Αθήνα: Κριτική ΑΕ.
- Υπουργείο Τουρισμού. (2021). Εναλλακτικός Τουρισμός. Αθήνα. Ανάκτηση 04 02, 2021, από <https://mintour.gov.gr/ypourgeio/>
- ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ» Μανώλης Κων. Σφακιανάκης Εκδόσεις «ΕΛΛΗΝ»
- Δήμος Φλώρινας τουριστικός οδηγός Φλώρινας (ΠΕΔ Δυτικής Μακεδονίας)
- Δήμος Αμυνταίου τουριστικός οδηγός Αμυνταίου (ΠΕΔ Δυτικής Μακεδονίας)

